

Nytt Liv

Karakteristiske trekk ved vekkelserne i Råde i 1973 og 1979

Trond Inge Tappel

Kandidatnummer 2115

AVH 504 Spesialavhandling med metode, kirkehistorisk variant (30 ECTS)

Cand. theol. 11. semester

Det teologiske menighetsfakultet høsten 2010

Innholdsfortegnelse

Kapittel 1: Innledning	4
Kapittel 2: Vekkelseshistorie og teologi	7
2.1. Historisk tilbakeblikk på vekkelse i Indremisjonen.....	7
2.2. Indremisjon og kirke: To strukturer.....	13
2.3. Billy Graham og Navigatørene	15
2.4. Lekmannsorganisasjoner på retur, folkekirke på fremmarsj.....	17
2.5. Karismatikk i møte med vekkelseskristendom.....	17
2.6. Karismatikk fra Azusa til Indremisjonen	19
2.7. Luthersk og luthersk-karismatisk teologi.....	29
2.8. Definisjon av vekkelse.....	33
Kapittel 3: Menighetsliv og vekkelser i Råde på 1970-tallet	36
3.1. Møtekampanjer i Råde	38
3.2. Møteuker i 1973	39
3.3. Møteuker 1979.....	44
3.3.1. Voksende ungdomsmiljø - en ungdomsvekkelse i 1979?	45
3.4. Etterarbeid	47
3.5. Lovsangsfellesskap fra 1979	48
Kapittel 4: Analyse og drøfting.....	49
4.1. Autoritet og personlige egenskaper hos forkynner og prest.....	49
4.2. Forkynnelsen.....	51
4.3. Sanger	54
4.4. Bønneaksjon:.....	57
4.5. Den Hellige Ånd i forkynnelse og fromhetsliv.....	63
4.6. Fellesskap og tilhørighet	65
Kapittel 5: Karakteristiske trekk ved vekkelsene i 1973 og 1979	68
Kilder	71

Kapittel 1: Innledning

«Det er åpenbart mange i Råde som merker Guds nærhet i disse dager i forbindelse med 'Nytt-Liv'¹». Dette rapporterte menighetsrådet i Råde kirke i februar 1973 i forbindelse med møteukene som utviklet seg til det mange vil kalle vekkelser. Også i februar 1979 ble det avholdt møteuker under navnet *Nytt Liv*. Begge vekkelserne fikk stor oppslutning, og har på ulike måter satt spor i bygda. **Hva var karakteristiske trekk ved vekkelserne i Råde i 1973 og 1979?** Dette vil være hovedproblemstillingen i denne avhandlingen.

Råde kommune, nord for Fredrikstad i Østfold har hatt tradisjon for et rikt kristenliv. På 1970-tallet var det møtevirksomhet, foreninger og ungdomsarbeid på mange av bedehusene og frikirkene både i de mindre grendene og i kommunesentrum på Karlshus. Samlingene i vekkelserperiodene i 1973 og 1979 skjedde både i samfunnshus og i kirken. Møteukene var i hovedsak et samarbeid mellom Det norske lutherske indremisjonsselskap (Indremisjonsselskapet²), Norsk luthersk Misjonssamband (NLM³), Den norske kirke representert med sognepresten Andreas Eidsaa (f. 1914 - d.) og menighetsrådet i Råde kirke. I 1973 forkynte emissærene Martin Omdal (f.1927- d. 2010) og Knut Svein Dale (f.1949-) som var ansatte i Indremisjonsselskapet. I 1979 var selskapets emissær Yngvar Woxmyhr (f. 1959-) sammen med Martin Omdal om forkynnelsen.

Formålet med denne avhandlingen er å finne de *karakteristiske trekk ved vekkelserne i Råde i 1973 og 1979*. Møtene ble holdt med utsendinger fra Indremisjonsselskapet. Hva var karakteristiske trekk i forkynnelsen i Indremisjonsselskapet? Hvordan var dette med å prege forkynnelsen og fromhetsuttrykket i disse vekkelserne? Hva forstod man med fenomenet vekkelser i Indremisjonsselskapet? Og kan man kjenne igjen dette i vekkelserne i Råde?

¹ Råde menighetsrådet, «sak 12/73 Eventuelt» (Råde menighetsråd, 1973)

² 1. januar 2001 fusjonerte organisasjonen med Den norske Santalmisjon og Langesundsfjordens indremisjonsselskap, og dannet Normisjon.

³ Tidligere Kinamisjonen

På 1970-tallet kom den karismatiske bevegelse inn i norsk kirkeliv. Denne bevegelsen fikk også innflytelse i Indremisjonsselskapets rekker. Hvordan var dette med å prege vekkelsen i Råde? Hadde denne bevegelsen et annet tyngdepunkt i forkynnelsen enn forkynnelsen i indremisjonen? Hvordan kom dette i så fall til uttrykk?

Ved en analyse vekkelsesfenomenet skal vi vurdere hvorfor det er riktig å betegne møteukene i Råde som vekkelse. I hvilken grad lykkes vekkelsene? Denne vurderingen vil blant annet bli tatt på grunnlag av de konsekvenser vekkelsene fikk for ettertiden.

Vi skal se at på slutten av 1980-tallet ble Råde bibelsenter og Råde frikirke opprettet. Hadde dette årsakssammenheng med vekkelsene i Råde? Var det noe ved teologien eller fromhetsuttrykket i vekkelsene som virket kirkesplittende?

Metode og kilder

For å belyse de karakteristiske trekkene ved møteukene brukes vanlige historiske metoder. Ved en historisk gjennomgang av Indremisjonsselskapet og den karismatiske bevegelsen vil jeg avdekke teologiske og fromhetsmessige kjennetegn ved bevegelsene slik de fremstod på et nasjonalt nivå. Vekkelse som fenomen vil også bli drøftet i denne gjennomgangen. Deretter vil jeg presentere møteukene i Råde med utgangspunkt i primærkildematerialet. Tilslutt går jeg inn i en fyldigere analyse og vurdering av teologi og fromhetsuttrykk for å finne spesifikke kjennetegn.

I avhandlingen benytter jeg både muntlige og skriftlige primærkilder. Hendelsene er beskrevet og dokumentert i offentlige publikasjoner fra denne tiden (1972-1989). Disse kildene er i hovedsak *Råde menighetsblad*, den kristne dagsavisen *Vårt Land*, Indremisjonsselskapets blad *For Fattig og Rik*, menighetsrådsprotokoller, annonser, flyers, dokumenter og brev til og fra personer tilknyttet komitéene for møteukene. En av de sentrale personene i vekkelsen, Magne Aker, har skrevet boka *Underveis - Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der fremme*⁴. Denne boka er i hovedsak basert på minner, og reflekterer Akers eget perspektiv. I tillegg er primærkildene semistrukturelle

⁴ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme*. (Råde: Magne Aker, 2007).

intervjuer med et utvalg personer som var med i vekkelsen på forskjellige måter. Disse er anonymisert etter gjeldende forskrifter for personvern som håndheves av personvernombudet.⁵ Igjennom bearbeiding av intervjuene, vil jeg belyse og utfylle kildetekstene. Intervjuene har jeg foretatt av fem personer som på ulikt vis var involvert i vekkelsen. Som sekundærlitteratur benytter jeg kirkehistoriske, ekklesiologiske bøker og artikler, samt enkelte biografier og kristne oppbyggelsesbøker.

⁵ Prosjektnummer: 24885. NSD 13.09.2010: «*Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.*»

Kapittel 2: Vekkelseshistorie og teologi

2.1. Historisk tilbakeblikk på vekkelse i Indremisjonen

Indremisjonsselskapet var sentrale i møteukene i Råde på 1970-tallet. De sendte ut emissærer som stod for forkynnelsen, og selskapet eide mange av bedehusene i Råde. Vi skal nå gjøre et tilbakeblikk på vekkelse i Indremisjonens historie, og se på forholdet mellom bedehus og kirke, og hva man forstod med vekkelse i Indremisjonen.

Hans Nielsen Hauge

På begynnelsen av 1800-tallet startet store vekkelsesbevegelser i Norge. Vennesamfunnene etter Hans Nielsen Hauge (f. 1771-d. 1824) fikk stadig større innflytelse og påvirket og utfordret kirkeembedets makt. Vennesamfunnene som oppstod i kjølvannet av Hauges ferd, fikk etter hvert preg av nettverk over hele landet, men uten noen organisert overbygning. I Råde fikk Hauge-samfunnet en forening i *Missionsvennerne* stiftet i 1855 (senere Raade Missionsforening).⁶

Gisle Johnson

Den haugianske vekkelsen fløt etter hvert sammen med andre pietistiske vekkelsesstrømninger i Norge⁷. I 1850-60-årene stod Gisle Johnson (1822-1894), professor i teologi på universitetet i Christiania, i spissen for store vekkelse. Haldenmannen stod i den pietistiske vekkelsestradisjonen med vekt på at troen måtte erfares. Den personlige kristendom dreide seg om en hjertesak, en relasjon mellom enkeltindividet og Gud. Johnson hamret løs mot den selvsikre, sorgløse navnkristendommen som ikke hadde omvendelsens behov⁸. Det var en sosial og åndelig nød i landet som kirken måtte ta på alvor. I 1868 stod Johnson bak etableringen av Lutherstiftelsen som var et sentralorgan for indremisjonsarbeidet i Norge. Vekkelsene

⁶ Knut Dørum, *Rådes historie 1830-1940: ...midt mellom byene* (Råde kommune, 2008): side 284

⁷ Hallgeir Elstad og Per Hasle, *Illustrert norsk kristendomshistorie* (Bergen: Fagbokforlaget AS, 2002): Side 148

⁸ Ola Rudvin, *Indremisjonsselskapets historie. - Bind 1: Den norske Lutherstiftelse 1868-1891*. (Lutherstiftelsen, 1967): side 37

over store deler av Sør-Norge kom nå inn i organiserte former.

Johnson ble influert av pietistisk erfaringsteologi i Erlangen der han studerte frem til 1846. Samtidig stod han fast på sin lutherske konfesjon, og hans teologiske profil ble en syntese mellom erfaringsteologien og luthersk ortodoksi. Teologien var nyluthersk og konservativ.⁹ Med sin faste lutherske konfesjonstilhørighet sørget han for at indremisjonsbevegelsen ikke ble løsrevet fra kirken. Han mente at foreninger og vennsamfunn som hadde oppstått blant lekfolket skulle ha tilsyn med prestene. Confessio Augustana XIV ga grunnlag for dette mente han. Men samtidig holdt han fram at det var en åndelig nød i folket som var så prekær at han formulerte et *nødprinsipp* som sa at lekmenn burde få «dispensasjon» til å forkynne offentlig. Mange prester i kirken var imidlertid svært skeptiske til både oppsyn og at lekfolket skulle forkynne. Men Johnson kom som prestelærer til å forme en ny generasjon med prester som hadde mer av lekpredikantenes forkynnerideal¹⁰. Blant dem var Lars Oftedal (f. 1838-d. 1900) som stod i spissen for en stor vekkelse i Stavanger før århundreskiftet.

I 1855 ble den første Indremisjonsforeningen i Christiania opprettet. Johnsonvekkelsen ble nå til stiftelse, styrt etter demokratiske prinsipper. Lutherstiftelsen fikk i 1891 navnet Det norske lutherske Indremisjonsselskap i sammenheng med omstruktureringer og endringer i selskapet. Etter at Johnson gikk ut av selskapet opphevet man nødprinsippet. Det ble nå åpnet for at de omreisende bibelbudene kunne forkynne fritt.

I forbindelse med vekkelsene på slutten av 1800-tallet, oppstod flere nye misjons- og indremisjonsforeninger også i Råde. Noen av foreningene sluttet seg til Indremisjonsselskapet. Mens andre var under de senere Santalmisjonen, Kinamisjonen (senere NLM) eller Det norske misjonsselskap (NMS).¹¹

⁹ Bernt T. Oftestad, Tarald Rasmussen and Jan Schumacher, *Norsk kirkehistorie*, (3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005). side 205

¹⁰ Hallgeir Elstad og Per Hasle, *Illustrert norsk kristendomshistorie* (Bergen: Fagbokforlaget AS, 2002).side 149

¹¹ Knut Dørum, *Rådes historie 1830-1940: ...midt mellom byene* (Råde kommune, 2008): side 287

Emissæren

Fra omkring århundreskiftet ble emissæren den utsendte *indremisjonæren*.

Emissærtjenesten stod i forlengelsen av tradisjonen med *reisende brødre* hos Hauge, og *Bibelbudene* som var Lutherstiftelsens utsendinger.¹² Emissæren var en type omreisende forkynner som hadde en fast ansettelse i for eksempel Indremisjonsselskapets tjeneste. Opplæringen skjedde etter hvert på selskapets bibelskole i Staffeldtsgate som ble innviet i 1922¹³. På 1970-tallet skal vi se at emissærene ofte virket sammen to og to. Dette var i tråd med bibelsk mønster der Jesus sendte ut disiplene to og to.¹⁴ Slik kunne erfarne emissærer lære opp de yngre.

Ole Hallesby

Fra 1923 - 1956 var *Ole Hallesby* (1879-1961) fra Aremark i Østfold formann i Indremisjonsselskapet. Han ble ansett som den store høvdingen blant lekfolket. Vekkelse innebar for ham en etisk oppvåkning og oppgjør med synd, og det gjaldt på mange av livets områder. Hallesby spurte retorisk:

*Hvor bærer dette hen, hvis det ikke kommer en vekkelse så vid og almen at den hemmer synden i alle verdensdeler og gir evangeliet nye arbeidsmuligheter i den lettsindige frekke slekt som i dag befolker vår jord?*¹⁵

Landsvekkelse i form av *rekristianisering* av det norske samfunn var programmet for Hallesby. Hallesby ønsket at indremisjonen skulle satse på kristne ungdomsskoler (folkehøgskoler), kristne lærerskoler og kristne gymnas. Ungdommer fra disse miljøene skulle gå inn i yrkeslivet og være med å forme samfunnet¹⁶. Gjennfødte personligheter

¹² Olaf Aagedal, *Bedehusfolket - En studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980- og 1990-tallet* (: Trondheim - Tapir, 2003): side 50

¹³ Åge Løsnesløkken and Kurt Hjemdal, *På ditt ord* (Oslo: Luther, 1993): side 102-103

¹⁴ Det norske bibelselskap, *Bibelen* (Det norske Bibelselskap, 1978). Lukas 10,1

¹⁵ Dag Kullerud, *Ole Hallesby : mannen som ville kristne Norge* (Oslo : Gyldendal, 1987): side 199

¹⁶ Hallgeir Elstad og Per Hasle, *Illustrert norsk kristendomshistorie* (Bergen: Fagbokforlaget AS, 2002): side 184

ville særlig bidra til forandring ved å innta samfunnets ledende posisjoner.¹⁷ Tomb jordbruksskole i Råde (ferdigstilt 1939) er et resultat av denne satsningen i Indremisjonsselskapet¹⁸.

Hallesby stod for en konservativ profil med det lavkirkelige indremisjonsfolket i ryggen mot liberal teologi. Striden ble offentlig synlig i mediene i 1919 da Hallesby mente de liberale stod for vrang lære (og ikke bare et teologisk alternativ), da de ikke stod inne for Apostolicums likefremme mening.¹⁹ ²⁰ Etter et stort møte i Calmeyersgate i 1920, kom den konservative fløyen frem til at de måtte unngå *frivillig* samarbeid med dem som hadde brutt med Bibelens autoritet.

Striden fikk etter hvert flere nyanser og krigsårene var samlende faktor for kirkelandskapet i Norge. Aldri hadde høymessen vært så godt besøkt som under krigen. Men etter krigen så man at landsvekkelsen lot vente på seg. Kulturkampen fortsatte mellom Arbeiderpartiet og de venstreradikale på den ene side, og lekmannsbevegelsen på den andre. Den kjente og omdiskuterte helvetestalen av Ole Hallesby på NRK radio i januar 1953 kan forstås som et forsøk på å skape et nasjonalt vekkesgjennombrudd.

Indremisjonen og vekkesprofilen

I Indremisjonsselskapet har vekkelse vært nøye forbundet med en bestemt form for teologi og fromhetsuttrykk. Som kollektivt fenomen oppstod vekkelse i forbindelse med en møteuke eller kampanje der en lekpredikant, emissær eller evangelist kom til bedehuset og forkynte til bot og omvendelse, hvorpå mange kom til tro, ble omvendt eller gjorde radikale retningsendringer i livet.

Et typisk trekk i vekkesforkynnelsen var forkynnelsen av lov og evangelium. Loven dømte og gjorde mennesket ansvarlig ved å fremholde Guds rettferdighet og vilje, mens evangeliet satte mennesker fri gjennom Guds barmhjertighet og nåde. Forkynnelsen var

¹⁷ Bernt T. Oftestad, Tarald Rasmussen and Jan Schumacher, *Norsk kirkehistorie*, (3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005): side 259

¹⁸ Åge Løsnestøkken and Kurt Hjemdal, *På ditt ord* (Oslo: Luther, 1993). side 128

¹⁹ *ibid*: side 107

²⁰ Bernt T. Oftestad, Tarald Rasmussen and Jan Schumacher, *Norsk kirkehistorie*, (3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005): side 252

evangelisk, enkel og tydelig, der tilhøreren ble satt på valg.

Møteuka var ofte en lengre utadrettet aksjon mot bygdefolket, etter initiativ fra kirken og bedehusfolket.²¹ Særlig i Indremisjonsselskapet²², skjedde dette i nært samarbeid med presten, noe vi skal se eksempel på i Råde. Når det skjedde et *vekkelsesgjennombrudd* varte møteaksjonen lengre enn den planlagte tiden. Emissæren ble da *stående i vekkelse*, og måtte gjerne prioritere å bli på stedet hvor vekkelsen hadde skjedd, fremfor å følge sin planlagte reiserute.

Ettermøte

Omvendelsesappellen i en vekkelse kom gjerne mot slutten av et møte. *Ettermøtet* som fenomen kom med *rosenianismen* etter Carl Olof Rosenius (f. 1816-d. 1868). Han var svensk vekkelsespredikant som stod i en tradisjon kalt *nyevangelisme*. Det var en gladere form for kristendom som sa: «*kom som du er, bli frelst i kveld*».²³ Ettermøtet skjedde i forlengelsen av møtene hvor menigheten gikk ned på kne eller kom frem og ba, mens forkynneren gikk rundt og pratet med dem som ville bli frelst eller omvende seg fra synd. Ettermøtet ble i Norge særlig kjent med den svensk-amerikanske predikanten Fredrik Franson som reiste rundt på norske bedehus i 1880-årene,²⁴ men vi skal se at Billy Graham også var med å prege hvordan denne delen av møtene så ut på bedehusene. I Indremisjonshåndboka blir det understreket at ettermøtet er viktig, men at man må være varsom med hvordan man legger det opp:

«men vert dei [ettermøtene] ikkje nytta med skjønsemd, kan verknaden vera det motsette av det ein ynskte. Eit bønemøte skal ikkje vera for å ta att det me ikkje makta tidlegare i møtet. Slett ikkje må det vera for å koma uventa på nokon. Ettermøtet må

²¹ Olaf Aagedal, *Bedehusfolket - En studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980 og 1990-talet* (: Trondheim - Tapir, 2003): side 49

²² Harald Hegstad, *Kirke i forandring - Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke* (Luther Forlag, 1999): side 76

²³ Ettermøtet ble også ofte kalt *bønnemøte*, men må ikke forveksles med bønnemøter slik de var lagt opp i *forkant* av kampanjene i Råde på 1970-tallet.

²⁴ Bjørg Seland and Olaf Aagedal, *Vekkelsesvind* (Oslo: Det norske samlaget, 2008): side 78-79

*koma som ei frukt av forkynninga og Anden sin verknad. I slike høve kan det verta tale om bønemøte både ein og fleire gonger».*²⁵

Oppfølging var også viktig, ifølge indremisjonshåndboka. De som hadde tatt imot troen trengte forbønn og de måtte inviteres til nye møter på bedehuset.

Sang og musikk

I indremisjonen var vekkelse også forbundet med sang og musikk. Musikken talte ikke bare til intellektet, men til hjertet. Sangen var ikke bare noe man lyttet til, men noe menigheten selv deltok i. Reformasjonens far Martin Luther var selv salmedikter og la vekt på at musikken var Guds gave til menneskene, den var bærer av Ordet, og den var en proklamasjon av Ordet. I tillegg var musikken en feiring av Kristi seier over døden.²⁶ I norsk luthersk tradisjon utover 1600-1700-tallet hadde salmene vist seg å være en særlig godt egnet måte å få innøvet teologien i folket.²⁷ På 1800-tallet ble Magnus Brostrup Landstads (f.1802 - d. 1880) salmebok den enerådende i Den norske kirke. Her var mange salmer av Kingo og Brorson med en pietistisk botstone.

Fra begynnelsen av 1900-tallet kom den angloamerikanske sangtradisjonen til bedehusene. Nå tok man i bruk instrumenter som var knyttet til verdslig og folkelig musikk, som gitar og fiolin. I amerikansk vekkelsestradisjon vektla man mer den emosjonelle siden ved sangen og musikken. Thomas Hastings, som ledet en vekkelse i USA på midten av 1800-tallet sa at: *«music is a language of sentimental feeling, and the excellence of any music is directly proportional to the effect it produces in the listener.»* Musikken var med andre ord vesentlig i å bevege hjerter med det kristne budskapet. Amerikanske vekkelsessanger hadde preg av enkle verslinjer med gjentakende vers og refreng. Vekkelsesappellen i sangene var at man kunne ta i mot frelsen i kveld. Blant de kjente amerikanske sangforfatterne var Ira Sankey, Fanny Crosby (f. 1820- d. 1915) og

²⁵ Alfred Hagnor, Finn Olsen, Ola Rudvin and H. E. Wisløff, *Håndbok for Indremisjonsarbeidet* (Det norske lutherske Indremisjonsselskap, 1947).side 244

²⁶ Paul Westermeyer, *Te Deum, The church and music*. side 146-147

²⁷ Bernt T. Oftestad, Tarald Rasmussen og Jan Schumacher, *Norsk kirkehistorie*, (3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005).side 136

Phillip Paul Bliss (f. 1838 - d. 1876)²⁸²⁹. Fra den rosenianske vekkelsen i Sverige, som også var inspirert av angloamerikansk vekkelsestradisjon, kom sangene til Lina Sandell (f. 1832 - d. 1903). Sandells sanger hadde vekkelsestonen i seg, men hadde også et sterkt innslag av tillit og trygghet.³⁰

2.2. Indremisjon og kirke: To strukturer.

I den norske kirke har man siden opprettelsen av de kristne organisasjonene hatt to strukturer side om side. Dette går ofte under navnet *ellipsemodellen*. Den ene strukturen har basis i lovgivning og stat, og er ledet av prest og kirkelige ansatte, mens den andre er resultat av frivillighet og har brennpunkt på bedehusene.³¹ Grunnen til dette tette samvirke mellom bedehus og kirke er historisk knyttet til blant annet Gisle Johnson og hans innsats for å beholde lekmannsbevegelsen innenfor kirken. Bedehusets trosfellesskap har vært preget av det vi kan kalle *vekkelseskristendom*. I kirkens trosfellesskap har man derimot hatt en såkalt *folkekirkelig* profil. Teologen Harald Hegstad (f. 1959.-)peker på at folkekirkebegrepet har mange betydningsmuligheter som ofte går over i hverandre³². Først og fremst forstår er dette å forstå deskriptivt sosiologisk, som en type fellesskap innen Den norske kirke med en kjernemenighet og en periferi av mindre aktive medlemmer.

Indre differensiering

Indremisjonsselskapet og de andre lekmannsorganisasjonene har stått for en bestemt type *vekkelseskristendom*. Og denne vekkelseskristendommen har medført en *differensiering*. Hegstad skriver at norsk kirkehistorie helt fra Erik Pontoppidan (f. 1616 - d.1678) har vært preget av en *indre differensiering* i kristenheten.³³ Fra denne tid har man gått fra et kristent enhetssamfunn til en passivisering og en aktivisering av kirkemedlemmene. De som har stått utenfor har i stor grad blitt distansert og passivisert mens de som har blitt *vakt* har blitt aktivisert. Slik har vekkelser bidratt til en *innenfor - utenfor* tenkning. Hegstad peker på at nattverdssøkningen viser trenden på en tydelig måte.³⁴ På slutten av 1800-tallet gikk man bort fra at alle skulle gå til nattverd

²⁸ Vidar Kristensen, *Tro blir til sang*.

²⁹ Olaf Aagedal, *Bedehusfolket - En studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980 og 1990-talet* (Trondheim - Tapir, 2003). side 83-86.

³⁰ Vidar Kristensen, *Tro blir til sang*. side 47

etter konfirmasjonen. I stedet ble det slik at vekkelsesfolket søkte nattverd mens andre ble passive kirkegjengere. Det var dermed *vekkelseskristendommen* som var definerende for trostolkningen. På slutten av 1800-tallet hadde vekkelseskristendommen nærmest hegemonisk status.³⁵

«*Misjonsfolket har selvbevissthet og styrke til å definere sin standard som normgivende på en måte som både kirke, og bygdefolket må ta hensyn til*». ³⁶

Den normgivende standard kom gjerne til uttrykk gjennom forskjellige ord og uttrykk som definerte tilhørighet for eksempel: *misjonsfolket, de religiøse, de personlig kristne, bekjennende kristne*,³⁷ *de frelste*, eller *de som er født på ny*.

H. E. Wisløff jobbet en lengre periode som menighetsprest og var generalsekretær i Indremisjonsselskapet fra 1945-1954. I Indremisjonshåndboka fra 1947 svarer Hans Edvard Wisløff (f. 1902- d. 1969) på en utfordring mot vekkelseskristendommen.

«*I sin forkynnelse har derfor indremisjonen alltid med styrke holdt fram det store skille mellom omvendte og uomvendte mennesker, mellom frelste og fortapte syndere. Den har holdt fram det store evige enten – eller. Det er sagt om oss at vi her har vært ensidige i vår forkynnelse. Og til en viss grad har en rett i det. Men vi har ønsket å være ensidige her fordi indremisjonen alltid har vært en vekkelsesbevegelse. Og det ønsker vi fortsatt å få være. Den dag det store skille viskes ut og vekkelsen ikke lenger følger indremisjonen, da har den ikke noen selvstendig eksistensberettigelse*». ³⁸

³¹ Hegstad, Harald *Kirke i Forandring – Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke*. Luther Forlag 1999: side 75

³² *ibid.* side 26

³³ *ibid.* side 40

³⁴ *ibid.* side 40

³⁵ Bjørg Seland and Olaf Agedal, *Vekkelsesvind* (Oslo: Det norske samlaget, 2008)

³⁶ Olaf Agedal, *Bedehusfolket - En studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980 og 1990-talet* (: Trondheim - Tapir, 2003): side 38

³⁷ *ibid.* side 38

³⁸ Alfred Hagnor, Finn Olsen, Ola Rudvin and H. E. Wisløff, *Håndbok for Indremisjonsarbeidet* (Det norske lutherske Indremisjonsselskap, 1947): side 50

2.3. Billy Graham og Navigatørene

Etter krigen ble den dominerende vekkelseskristendommen utfordret av andre kristne bevegelser som kom til landet, særlig fra USA. Den angloamerikanske vekkelseskristendommen hadde lenge eksistert i Norge med blant annet det metodistiske frikirkesamfunn.

Men med den amerikanske evangelikale baptistpastoren og verdensevangelisten Billy Graham (f. 1918 -) kom større masseaksjoner og nye vekkelsesformer. Graham holdt store *crusades* eller *korstog* som samlet tusenvis av mennesker til stadionmøter. *Camp-meetings* hvor store forsamlinger samlet seg til vekkelsesmøter var i og for seg ikke et nytt fenomen. Det var en mye brukt metode blant *metodistene* og i *hellighetsbevegelsen* i USA fra midten av 1800-tallet.³⁹ Men med Graham nådde man ut med vekkelsesappell og musikk gjennom moderne kommunikasjonsutstyr, teknologi og medier. Graham formidlet gjennom dette evangeliets grunnleggende sannheter: *Our separation from God because of sin; Christ's provision of forgiveness and new life; and our hope because of Him*⁴⁰. Skremselsforkynnelsen som mange forbandt med Hallesbys tale i 1953 var ikke Grahams stil, selv om han kunne forkynne kraftfullt og tydelig om moral og Guds dom. Å være «*born again christian*» ble et begrep som mange forbandt med Graham. Graham er forblitt populær og anerkjent helt til i dag på grunn av sin store integritet.⁴¹

Bønn, sang og organisering

Et stort apparat av praktisk og åndelig forberedelse ble satt i sving foran hvert av Grahams møter. Bønneforberedelsene i Grahams kampanjer ble blant annet ledet av bønnelederen Armin Gesswein. Strategien var at «*når Gud har noe stort i beredskap for*

³⁹ Vinson Synan, *The Holiness-Pentecostal Tradition - Charismatic Movements in the Twentieth Century* (Michigan: Eerdmans Publishing Company (2. utgave), 1997). side: 22ff.

⁴⁰ Billy Graham, *Just as I am - The Autobiography of Billy Graham*. (Harper paperbacks , 1997): side 304

⁴¹ Jon Kvalbein, *Aftenposten*, 19. juni 2005, <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article1082256.ece> (funnet januar 4., 2011).

*folket sitt, fører han det først ned på kne.»*⁴² Graham innså selv at kampanjene var meningsløse dersom man ikke først var forberedt i bønn.

George Beverly (Bev.) Shea (f. 1909-) og hans gruppe spilte musikk under korstogene til Graham. Stilen var såkalte evangeliske sanger. Ofte var det de gamle tradisjonsrike *lesersangene* som slo an. Det var enkle sanger «*som virket syndserkjennelse i de ufrelste og fikk dem til å forstå all velsignelse de har i Jesus.*»⁴³ Sangen grep tilhørerne på en mektig måte. Når folkeskarene ble store og sangen bruste, nådde melodiene lenger inn i hjertet enn selve talen.

Da Billy Graham besøkte Oslo 3. juli i 1955, møtte 40.000 mennesker fram til møte på Ullevål stadion.⁴⁴ Et godt organisert mannskap måtte til for å løse praktiske og logistiske utfordringer både i forkant og etterkant av Grahams møter. Mange kom frem til såkalt *altercall* som tilsvarte ettermøtene på bedehuset. Ved alterkallet var det veiledning og oppfølging av hver enkelt. Dette ble utviklet i samarbeid med organisasjonen Navigatørene.

Navigatørene

Navigatørene ble grunnlagt av Dawson Trotman i 1930-årene.⁴⁵ Bevegelsen kom i forbindelse med Billy Graham tidlig på 1950-tallet og var med å utvikle et oppfølgingsprogram for Grahams korstog. Bevegelsen kom til Norge med Grahams aksjoner, og fikk betydning inn mot Indremisjonen i Råde.⁴⁶ Organisasjonen har fokus på motivet *medvandring*, der trossøsken støtter hverandre gjennom personlige samtaler og veiledning. I Råde bidro organisasjonen med ressurser til gruppearbeid, lederopplæring, forkynnelse og hadde seminarer.

⁴² Billy Graham, *Just as I am - The Autobiography of Billy Graham*. (Harper paperbacks , 1997): side 46

⁴³ Billy Graham, *Vekkelse i vår tid*. (Filadelfiaforlaget , 1951): side 53

⁴⁴ Jon Kvalbein, *Aftenposten*, juni 19., 2005, <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article1082256.ece> (accessed januar 4., 2011).

⁴⁵ The Navigators, *History - The Navigators*, www.navigators.org (funnet desember 9., 2010).

⁴⁶ Halvard Hatlen, *Navigatørene - Wikipedia*, 12 06, 2006, <http://no.wikipedia.org/wiki/Navigat%C3%B8rene> (accessed 12 01, 2010).

2.4. Lekmannsorganisasjoner på retur, folkekirke på fremmarsj

På tross av amerikanske impulsene i Indremisjonen, hadde alle lekmannsorganisasjonene nedgang etter krigen, og det ble færre vekkelser. Også den nye «*kirkelige aktivitet*» ble en utfordring fra Den norske kirkes egne organer mot vekkelseskristendommen. Nå ble det bevilget større ressurser i form av kirkelige ansatte og større staber.⁴⁷ Folkekirkens struktur og strategi var å nå langt ut for å trekke folk inn i *menighetskjernen*. «*Det store enten – eller*» og kravet til bekjennelse ble ikke lenger tydelig, var innvendingen fra lekmannsorganisasjonene. Med denne nye folkekirkelighet kan man si at *tilhørighet* gikk foran kravet om omvendelse.

2.5. Karismatikk i møte med vekkelseskristendom

Vi skal se at også en annen bevegelse som utfordret den tradisjonelle vekkelseskristendommen i Indremisjonsselskapet, var *den karismatiske bevegelsen*. Både teologi og praksis i Indremisjonen ble utfordret av bevegelsens fokus på den Hellige Ånd og nådegaver og en særskilt kraftutrustning. Men før vi vender blikket mot denne bevegelsen, skal vi se at det finnes eksempler på at mennesker har fått spesielle åndserfaringer, og at lære om *nådegaver* har levd på grunnplanet i indremisjonen og blant lekfolket i tidligere tider.

Kjell Petter Dahl skriver i boka *Nådegaver* at Hauges opplevelse på jordet i Tune den 5. april 1796 må forstås som en spesiell åndelig erfaring. «*Hauge hadde en usedvanlig detaljert skildring av det som skjedde da han ble fylt av Den Hellige Ånd og utrustet til tjeneste*».⁴⁸

Også i fortellingen om vekkelsen i Vrådal med Jon og Åshild Undegård i 1850 - 1860-årene har karismatiske erfaringer betydning. Her fortelles det om Gunnhild Veamyrane

⁴⁷ Bernt T. Oftestad, Tarald Rasmussen and Jan Schumacher, *Norsk kirkehistorie*, (3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005): side 292

⁴⁸ Kjell Petter Dahl, *Nådegaver – kirkens glemte ressurs* (Luther forlag, 2003).

som fikk syner og åpenbaringer i en slags bevisstløs tilstand, og hun kunne «*tale direkte og personlig med et klarsyn som forferdet mange*». ⁴⁹

Fritjof Valton skriver at det før århundreskiftet var mennesker som talte i tunger rundt om i de norske bygdene.⁵⁰ Dette hørte imidlertid til sjeldenhetene og ble aldri noen sentral del av forkynnelsen i vekkelseskristendommen.

Ole Hallesby forkynte allerede i 1917 ut fra 1. Kor 12,13:

«*Selv om alle døpte er åndsdøpt, er det ikke alle som er åndsfult!*»

«*Har da Guds menighet mistet troens mot til å bruke disse nådegavene? Her kan jeg ikke la meg avspise med de underfulle bønnehørelser som de enkelte troende får oppleve i sitt eget liv. For en nådegave skal være til tjeneste for menigheten, ikke bare for den enkelte som innehar nådegaven... Jeg tar ikke her til orde for å fremelske en sykkelig trang til å gå omkring og gjøre undergjerninger. Derimot ønsker jeg å rette det spørsmål til oss alle, om vi virkelig tror Skriften på dette punkt, og stiller oss til Herrens tjeneste, så han kan få gitt enhver av oss den nådegave han vil*». ⁵¹

Her legger Hallesby vekt på at nådegaver skal bidra til menighetens oppbyggelse,⁵² og i Indremisjonshåndboka fra 1947 skriver sogneprest og forstander på Indremisjonens bibelskole i Oslo, Gunnar Dehli (f. 1885- d.1957) hva man forstår med nådegaver i indremisjonen.⁵³ Han ser en sammenheng og forskjell mellom det han kaller *nådegave* og *naturgave*. Naturgaver hører til menneskelivet mens nådegaver hører til kristenlivet. Så kommenterer han bruken av nådegaver i indremisjonen:

⁴⁹ Sigrud Svendsen, *Vekkelsen i Vrådal*, 3. utgave (Ottestad: Prokla Media, 2000): side 74.

⁵⁰ Fritjof Valton, *De norske vekkelsers historie* (Oslo Filadelfiaforlaget, 1942): side 138.

⁵¹ Kjell Petter Dahl, *Nådegaver – kirkens glemte ressurs* (Luther forlag, 2003).

⁵² Det norske bibelselskap, *Bibelen* (Det norske Bibelselskap, 1978). :1. korinterbrev 14,26.

⁵³ Dehli, Gunnar *Indremisjonens linjer* i Alfred Hagnor, Finn Olsen, Ola Rudvin og H. E. Wisløff, *Håndbok for Indremisjonsarbeidet* (Det norske lutherske Indremisjonsselskap, 1947). side 65-68

«Det ligger sikkert rike nådegaver vanskjøttet og ubrukt i våre indremisjonsforeninger til ubotelig skade for Guds menighet. Det er også nådegaver som en gang var til rik velsignelse, som nå lite får utfolde seg og virke. [...] I den nytestamentlige menighet ble det bruk for alle de nådegaver som hørte apostelen, profeten, evangelisten, læreren, hyrden, diakonen, forstanderen, de eldste og tilsynsmennene til. Også nådegaver som helbredelsens nådegave og tungetalen fikk virke i den nytestamentlige menighet.

Så sier han at gavene først og fremst skal være til menighetens oppbyggelse og kommenterer videre om bruken av gavene:

«Det skal åndelig visdom og hellig varsomhet til når det skal stelles vel med nådegavene. Det trenges i menighetslivet, både i våre oppbyggelser og i sjelesorgen. De unge, friske nådegaver trenges. Men de unges glød og de gamles visdom passer godt sammen».

2.6. Karismatikk fra Azusa til Indremisjonen

Selv om altså forståelsen av nådegaver som en særskilt åndsutrustning var til stede i Indremisjonsselskapet, var den ikke en fremtredende del av forkynnelsen i tidligere tider. Men i og med den karismatiske bevegelsens inntreden i Norge, ble forkynnelsen utfordret og fikk et nytt preg. Også forståelsen av hva nådegaver dreide seg om kom til å få et nytt fokus. La oss ta et tilbakeblikk på karismatikkens historie frem til den møter Indremisjonen:

Det er helt klart likhetstrekk mellom *den karismatiske bevegelse* som oppstod i de etablerte kirkesamfunnene på 1960-tallet, og den *klassiske pinsebevegelse* som oppstod som bevegelse i 1906⁵⁴, selv om bevegelsene historisk er adskilt.⁵⁵

⁵⁴ Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen og Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981): side 11-12.

⁵⁵ Larry (editor) Christenson, *Welcome Holy Spirit - A study of Charismatic Renewal in the Church* (Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1987) side 17.

Pinsebevegelsen hevdes å ha oppstått med Charles Fox Parham (f. 1873-d. 1929). 1. januar 1901 ved en håndspåleggelse på Agnes Ozman.⁵⁶ Men vekkelsen i Azusa street i Los Angeles i 1906 regnes som opphavet til den historiske linjen pinsebevegelsen fikk til Norge og Europa. I april dette året var en gruppe mennesker ledet av pastor William Seymor samlet i bønn. Den Hellige Ånd falt over stedet slik at mange begynte å tale i tunger. Det nye pinseunderet var et faktum og bevegelsen spredte seg over hele verden. Den norske metodistpastoren Thomas Ball Barratt (1862-1940) var i USA og opplevde selv å bli åndsdøpt gjennom denne bevegelsen. Han brakte så pinsevekkelsen til Norge og Europa, men måtte etter hvert gå ut av metodistkirken i Norge mot sin vilje. Pinsebevegelsen fikk så fotfeste i Norge i selvstendige frikirker.⁵⁷ Bevegelsen ble i første omgang ikke en del av de tradisjonelle kirkesamfunn verken i USA eller her til lands. Dette kom først med den karismatiske bevegelse. I Den norske kirke og blant lekfolket ble denne bevegelsen betraktet som svermerisk.

Den karismatiske bevegelsen hadde tilknytning til klassisk pinsebevegelse på grunn av vektleggingen på Den Hellige Ånd. Men til forskjell fra pinsebevegelsen ble ikke den karismatiske bevegelsen etablert som eget eller egne kirkesamfunn med stort sett samme læregrunnlag.⁵⁸ Den karismatiske bevegelsen er preget av nettverk på tvers av konfesjonene, og det typiske særtrekket var at man beholdt sin konfesjonelle tilhørighet selv om man hadde fått en *karismatisk erfaring* og dermed hadde fått bånd til bevegelsen. Dermed kan man si at den karismatiske bevegelse kjennetegnes av likhet i praksis, men ulikhet i teologi.

Trosbevegelsen

I forbindelse med karismatikkens historie må også trosbevegelsen regnes med. Trosbevegelsen regnes som beslektet med karismatisk og klassisk pinsebevegelse, men selv om bevegelsene har felles opphav, ser mange karismatikere og pinsevenner trosbevegelsen som en trussel mot deres ortodoksi og ortopraksis. Grunnleggeren og

⁵⁶ Geir Lie, "Fra pinsevenn eller karismatiker til pinsekarismatiker. Norsk pinsekristendom og karismatisk fornyelse fra 1980-årene og fram til i dag," *Refleks - med karismatisk kristendom i fokus*, nummer 1 2009: side 140

⁵⁷ Vebjørn K. Selbekk, *T.B. Barratt : forfulgt og etterfulgt : en biografi* (Hermon, 2007).

⁵⁸ Tormod Engelsviken, «Den karismatiske bevegelse» *Inter Collegas*, nr. 2 2010.

personen som de fleste definerer bevegelsen ut fra, er Kenneth Hagin (f. 1917 – d. 2003).⁵⁹ I Norge er det spesielt Oslo Kristne Senter med pastoren Åge Åleskjær fra Sarpsborg (f. 1950-) som har stått for en del av Hagins lære. Åleskjær gikk på Hagins bibelskole i Oklahoma i Texas i 1984-1985. Menigheten Oslo Kristne Senter ble en av Norges største frimenigheter. I følge Magne Akers bok talte Åge Åleskjær på Bethel bedehus på 1970-tallet⁶⁰. Ulf Ekman (f. 1950-) i Uppsala i Sverige hadde også gått på Hagins bibelskole, og ble stående i front med menigheten Livets Ord i Sverige. Denne menigheten fikk også betydning for menighet

Karismatisk vekkelser i norsk kirkeliv

I etterkrigstiden og frem mot 1970-tallet hadde mange i indremisjonen begynt å be Gud om den kraftutrustning som måtte til for å se landsvekkelsen som Hallesby talte så varmt om. Men vekkelser kom på en annen måte enn mange hadde ventet. Den karismatiske bølge slo inn over kristenheten og skapte både uro og begeistring.

Torvald Øberg (f. 1899- d. 1989) var generalsekretær i Indremisjonsselskapet fra 1954–1966. Øberg var bosatt i Råde og skrev tidlig om behovet for Åndens liv og nådegaver i Indremisjonsselskapets ukesavis *For Fattig og Rik*:

«Alt i 1950 skrev jeg en rekke artikler i FFoR om Den Hellige Ånds virke. Da kom jo også nådegavene med. Men ennå mer levende for meg ble dette da jeg kom i forbindelse med karismatiske vekkelser – først i Amerika og senere her hjemme.»

I 1970 gav den episkopale presten Dennis Bennett fra Los Angeles ut boka *Nine o'clock in the morning*.⁶¹ I den norske utgaven, *Gud har mer å gi*, var det Øberg som skrev forordet. I boka skildrer Bennett sin erfaring med å bli døpt i Ånden på et bønnemøte i 1960, og hvordan erfaringene med Den Hellige Ånd blir med å prege hans liv og tjeneste i kirken. Fortellingen om Bennett ble et viktig inspirasjons- og samtaleemne i mange

⁵⁹ Kjell Olav Sannes, *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeliggjorte Gud- en analyse av Kenneth E. Hagins lære* (Refleks Publishing, 2005): side 2-3

⁶⁰ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der fremme*. (Råde: Magne Aker, 2007). side 154. Åleskjær talte i Bethel 24. mars 1974.

⁶¹ Dennis Bennett, *Gud har mer å gi / til norsk ved Oddvar Nilsen ; med forord av Torvald Øberg* (Oslo : Lutherstiftelsen, 1972).

kristne miljøer, og skapte debatt og engasjement her til lands⁶². Bennett var ved flere anledninger på besøk i Norge.

Blant de første som frontet amerikanskinspirert karismatikk i norsk kristenliv, var evangelisten Aril Edvardsen (f. 1938-d. 2008) med sine sommerstevner i Sarons Dal fra 1970. Edvardsen var i begynnelsen tilknyttet til pinsebevegelsen, og var økumenisk orientert.⁶³ En av Edvardsens styrker var hans evne til å bygge personlige relasjoner på tvers av etablerte skillelinjer i kristenheten. Og man kan si at økumenikken til Edvardsen var mer personorientert enn læreorientert. Selv om Edvardsen ikke stod for noen luthersk lære, var det mange fra Den norske kirke som ble inspirert av sommerstevnene. Dette har gitt sterk innflytelse i mange lutherske miljøer⁶⁴. Magne Aker i Råde skriver at han selv ble inspirert av Edvardsens forkynnelse allerede på begynnelsen av 1970-tallet.⁶⁵

Prester taler i tunger

Den 18. februar 1970 hadde hovedstadsavisen Morgenposten følgende overskrift på forsiden: «*Oppsiktsvekkende Oslo-møte – Prester i Kirken: Vi taler i tunger*»⁶⁶. 32 prester og frikirkepastorer var til stede på møte om den Hellige Ånd på Grand Hotel.⁶⁷ Den lutherske presten Herbert Mjørud (1911-1999) fra USA talte. Interessen og nysgjerrigheten var stor i mange menigheter. Før hadde man fra luthersk hold ansett tungetale som noe forbeholdt mer eller mindre svermeriske pinsevenner. Men nå oppdaget flere at åndens gaver var tilgjengelig for alle. Fordi skepsisen var stor, måtte de profilerte prestene tåle mye kritikk. Blant dem var daværende hovedprest i Oslo

⁶² Jan Inge Sørbo, *Blomsterbarn i kyrkja* (Det norske samlaget, 1985): side 24.

⁶³ Erling: Rimehaug, " Aril Edvardsen," in *Norsk biografisk leksikon bind nr. 2* (Oslo: Kunnskapsforlaget, 2000).

⁶⁴ Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen og Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981).side 14

⁶⁵ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme*. (Råde: Magne Aker, 2007).

⁶⁶ *Morgenposten*, "Oppsiktsvekkende Oslo-møte – Prester i Kirken: Vi taler i tunger," februar 1970: forsiden og side 2.

⁶⁷ Håvald Slåtten and Eivind Frøen, *Hans-Jacob Frøen – plogspiss og opprører*. (Tvedestrand : Frihet, 2000): side 75.

indremisjon Hans Christian Lier (f. 1926– d. 1998) og sjømannsprest Hans-Jacob Frøen (1912- 2010). Disse stod etter hvert offentlig frem og fortalte om sin åndserfaring.

Blant andre karismatiske innflytelser i norsk kristenliv på denne tiden var *Full Gospel Business Men's Fellowship International* som blant annet hadde møter i Norge høsten 1969⁶⁸. Trosbevegelsens Kenneth Hagin hadde innflytelse og bånd til denne bevegelsen.⁶⁹

Helligånds-seminarene

Det ble etter hvert avholdt flere seminarer og konferanser om Den Hellige Ånd under ledelse av Hans-Jacob Frøen. Blant de første var et seminar på Flekkerøya i juni 1972. Den anglikanske presten Michael Harper fra England talte på denne konferansen blant annet om at *vanndåpen er en dåp ved Ånden inn i Kristus*⁷⁰. Det ble i forkynnelsen skilt mellom vektleggingen Den Hellige Ånds *person* meddelt i barnedåpen og åndens *kraft* som kommer ved nådegaveutrustningen. Herbert Mjørud talte også her, og Frøen ledet arrangementet⁷¹. Flere bedehusledere fra Råde var med som deltagere.

Guds fred Norbygata 45

Rundt 1972 kom Jesus-vekkelsen til Norge. Da ble det mye liv i Norbygata 45 i Oslo sentrum. En amerikansk gruppe fra organisasjonen Children of God hadde samlet et ungdomsmiljø her. Men etter at Jørgen Aas og Edin Løvås (f. 1920-) konfronterte bevegelsen på grunn av tvilsom teologi, forsvant amerikanerne over natten. En flokk ungdommer var igjen, og Jørgen Aas ble en av lederne for det som fikk navnet *Guds fred*. Miljøet var også nært knyttet til Trefoldighetskirken hvor hundrevis av ungdommer var samlet. Fokuset i miljøet var levende kristne fellesskap med et karismatisk uttrykk og omsorg for narkotikaavhengige som det stadig ble flere av. *Grasrot diakoni* ble et begrep.

⁶⁸ Håvald Slåtten and Eivind Frøen, *Hans-Jacob Frøen – plogspiss og opprører*. (Tvedestrand : Frihet, 2000): side 71.

⁶⁹ Kjell Olav Sannes, *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeliggjorte Gud- en analyse av Kenneth E. Hagins lære* (Refleks Publishing, 2005).

⁷⁰ Oddvar Søvik, «Tanker etter konferansen på Flekkerøya», *Dypere Liv*, nr. 3 1972: side 11

⁷¹ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme*. (Råde: Magne Aker, 2007): side 32-33. *Dypere Liv* nr. 4 1972. og *Dypere Liv* nr. 3 1972

Fromhetsuttrykket fulgte trenden i tiden med visesang gjerne akkompagnert av akustisk gitar.

Jørgen Aas tar i boka *Levende felleskap –visjonen fra Guds Fred*, opp hvordan man i miljøet forholdt seg til helbredelse.

*«Gud helbreder alle, sa noen. Gud helbreder ikke alle, sa andre. Disse to synspunktene gjorde det ikke lett å be for syke en tid. De første gjorde seg til talsmenn for forløsningens dimensjon, herlighetens rike. De siste la seg egentlig på en mellomlinje.»*⁷²

Dette viser at konfesjonell bevissthet ble mindre vektlagt blant ungdommene i denne tiden.

Hans-Jacob Frøen ble stående i spissen for bevegelsen Agape. I 1972 ble også Ungdom i Oppdrag opprettet etter initiativ av Hans-Jacob Frøens sønner, Eivind (f. 1943-) og Jan Helge Frøen (f. 1948). Organisasjonen var en del av den internasjonale organisasjonen Youth With a Mission som ble grunnlagt av Loren Cunningham (f. 1935-) i 1960.⁷³ Eivind Frøen holdt i disse årene blant annet fornyelsesmøter med navnet *Dypere Liv* i Tomb kapell i Råde i samarbeid med flere av de lokale indremisjonslederne .⁷⁴

I Oslo holdt Hans Christian Lier såkalte «*Gud har mer å gi*»-møter i Bogstadveien kapell utover på 70-tallet.⁷⁵ Navnet var inspirert av tittelen på Dennis Bennets bok, og etter hvert utviklet det seg til å bli større seminarer av dette. Et *Helligåndsseminar* som i utgangspunktet var forespeilet å samle 60-120 personer i Bogstadveien kapell, måtte utvides. På grunn av interessen måtte imidlertid seminaret flyttes til Indremisjonsselskapets høyborg Storsalen. Her ble det fullt hus med 1200 deltagere, deriblant mange prester og organisasjonsledere. Bibelskolelærer Jens Petter Jørgensen

⁷² Jørgen Aas, *Levende Fellesskap; visjonen fra Guds Fred* (Oslo: Vårt Land forlag, 1982): side 24.

⁷³ Håvald Slåtten and Eivind Frøen, *Hans-Jacob Frøen – plogspiss og opprører*. (Tvedestrand : Frihet, 2000).

⁷⁴ Betel Indremisjonforening, S. Råde Indremisjonsforening, Tomb Jordbruksskole, "Velkommen til Tomb kapell møteserie 12.-17. november 1974" (1974).

⁷⁵ Jens-Petter Jørgensen, *Forandring* (Luther, 1989): side 54

(f. 1948-) var initiativtaker sammen med Hans Christian Lier, Klara Lie (f. 1933-), Magnar Haugeli Halvorssen (f. 1949) og Øistein de Presno (f. 1943-). Blant talerne var studentprest Jan Gossner (f. 1946 -), biskop Erling Utne (f. 1920- d. 2006), og Torvald Øberg. Temaet for samlingen var *Åndens gjerning i liv og tjeneste*, og møtene hadde sterkt preg av bot og omvendelse.⁷⁶

Debatt og forsøk på å bygge bro

Nå hadde den karismatiske bevegelsen begynt gjøre seg bemerket i landet. Da lot eller ikke debattene vente på seg. For lederne ble utfordringen å finne karismatikken identitet i møte med indremisjonen og kirkens profil og lutherske lære. Og det var viktig å unngå indre motsetninger i indremisjonen. Debatten tiltok etter Helligåndsseminaret i februar 1977 og videre i 1978.

Lederne for Helligåndsseminarene uttrykte i media et klart ønske om å bygge bro mellom karismatikk og det etablerte organisasjons- og kirkelandskapet. Det kan vi blant annet lese ut av daværende studentprest Jan Gossners appell fra Helligåndsseminaret gjengitt i *Vårt Land*:⁷⁷

«Lysetaken kan også bli flyttet fra våre menigheter. 'Vekkelsen blir forsinket når kristne ikke vil bot'.

Vi har forsinket en landsvekkelse i vårt folk fordi vi har sviktet i det å gå inn i bot for Herren og forbønn for land og folk [...] Bots-tonen preget møtet fra første stund. Et profetisk budskap og tungetale med tydning mænte til at Gud har bruk for de kristne. De må la seg rense for å kunne bli frigjort til tjenester[...]»

I tekstutdraget ser vi forsøk på å bygge bro mellom ny og gammel vekkelsestradisjon ved å fremholde boten. Boten som også var sentral i pietistisk og luthersk ortodoksi, og ble nå knyttet sammen med den nye karismatikken. Karismatikken kom her til uttrykk i form av profetisk budskap med tydning.

⁷⁶ *Vårt Land* februar 18, 1977: side 3.

⁷⁷ Helge Kjøllesdal, «Vekkelsen blir forsinket når kristne ikke vil bot,» *Vårt Land* forsiden lørdag 19. februar 1977

Også Hallesby-begrepet *landsvekkelse* ble omtalt. Det var nød i folket og det trengtes vekkelse. Men årsaken til forsinket landsvekkelse lå i følge Gossner hos de kristne som ikke gikk inn i bot og bønn.

Fra teologer, kirke og organisasjonsledere kom kritikken fra flere hold. Arthur Berg (f. 1916 – d. 1998) var teolog fra Menighetsfakultet og redaktør for den kristne avisen Dagen fra 1955-1985. I februar 1977 kommenterte han i For Fattig og Rik at samtidig som karismatikken har «*tint mye is*» blant kristenfolket, var det behov for karismatisk sunnhet, og han advarte mot ensidig fokusering på enkelte nådegaver. «*De stirrer seg blinde på en eller to nådegaver og forkynner ensidig om helbredelse fra sykdom. Bibelen er langt mer opptatt av at vi skal frelses fra synd*».⁷⁸

Høsten 1977 ble prekene fra Helligåndsseminaret utgitt i bokform.⁷⁹ I den forbindelse kom bibelskolelærer Per Flacké i Staffeldtsgate i Oslo med en bokanmeldelse.⁸⁰ Flacké roste at boten fikk en sentral plass, og trakk frem oppgjøret med den såkalte *Jesus pluss*-læren som ble gjort i Helligåndsseminaret. Utnem hadde sagt i sin tale at: «*Det forkynnes aldri noen steder i Guds ord at kristne mennesker, etter at de har mottatt Jesus, skal søke etter en ny frelseserfaring og noe annet ut over det vi har fått i Jesus*».⁸¹ Utnem fremholdt også at Ånden åpenbarer seg alltid i nådemidlene, og det var viktig med en klargjøring av forholdet mellom åndsdaap og åndsfylde. Det var viktig å ta avstand fra tungetale som nødvendig kjennetegn for åndsfylde.

I samme avis kom Håkon E. Andersen med noen advarsler uten at han eksplisitt adresserte lederne av Helligåndsseminaret. Han sa at fokuseringen på Den Hellige Ånd ikke må komme «*i synsfeltet på bekostning av Jesus*».⁸² En opplevelsestrang og hang til det ekstraordinære var ikke bra, mente Andersen. Han pekte på Luthers utsagn om at

⁷⁸ Arthur Berg, «Sunn karismatikk som en golfstrøm,» *Vårt Land*, 17. februar 1977.

⁷⁹ redigert av Jens-Petter Jørgensen, *Åndens gjerning i liv og tjeneste* (Oslo: Luther forlag, 1977).

⁸⁰ Per Flacké, «Mot klarhet om Åndens gjerninger,» *For Fattig og Rik*, 2. oktober 1977: side 2.

⁸¹ Utnem, Erling *Frigjort av Kristus i* Jens-Petter Jørgensen (red.) *Åndens gjerning i liv og tjeneste* (Oslo: Luther forlag, 1977). side 31

⁸² Håkon E. Andersen, «Veiledning om Den Hellige Ånd,» *For Fattig og Rik*, 2. oktober 1977: side 2.

Gud ikke gir menneskene sin Ånd og nåde uten et ytre Ord. En sunn åndelighet gir «*trang til Guds Ord*». Andersen antydet her en viss forvirring i forholdet mellom nådemidler og de mer spontane nådegavene. Videre slo han et slag for det ordinære i menighetslivet, og mente at det ikke var nødvendig med egne konferanser og omreisende *spesialister* på Den Hellige Ånd. Også daværende generalsekretær i Indremisjonsselskapet Gunnar Prestegård (f. 1935-) mente at de frittstående konferansene var unødvendige.⁸³

Fra november 1977 til mars 1978 kom en lengre serie med kronikker og innlegg i For Fattig og Rik. Jan Schumacher, som da var stipendiat ved MF, kom med innvendinger mot at læren på Helligåndseminaret ikke samsvarte med de lutherske bekjennelsesskriftene. Han spurte lederne om bekjennelsesskriftene ikke taler om hele den «*frelsesnødvendige sannhet om Den Hellige Ånd?*». Han kommenterte også måten man på de karismatiske seminarene underviste om boten med grunnlag i bekjennelsesskriftene.⁸⁴

Svaret kom fra Jan Gossner og Oddvar Søvik som begge var blant forkynnerne på seminaret.⁸⁵ De holdt fast at de lutherske bekjennelsene «*vitner om hele den frelsesnødvendige sannhet om Den Hellige Ånd. Men det betyr ikke at bekjennelsesskriftene har sagt alt om alle deler av Skriften.*» Særlig læren om nådegaver og åndsutrustning er ikke utførlig behandlet, mente de. De fremholdt også at man ikke måtte skille Åndens kraft og Åndens person fra hverandre.

I 1978 fikk demonologi og eksorsisme mye oppmerksomhet. Det hadde delvis sammenheng med filmen *Exorcist* som hadde hatt sensurproblemer i Norge. Men dette året ble filmen vist på norske kinoer. I tillegg kom den såkalte Os-saken opp i mediene.

⁸³ Gunnar Prestegård, *For Fattig og Rik*, desember 2., 1979 : side 2.

⁸⁴ Jan Schumacher, «Charismatisk vekkelse på luthersk grunn?», *For Fattig og Rik*, , 20. november 1977: side 2.

⁸⁵ Jan Gossner og Oddvar Søvik svarer Jan Schumacher, «Charismatisk vekkelse på luthersk grunn», *For Fattig og Rik*, 29. januar 1978: side 2.

Prester i Den norske kirke forsøkte *demonutdrivelse* av en kvinne i Os⁸⁶, og mange så på dette som et sjelesørgerisk og psykologisk overtramp.

Karismatisk vekking blir organisert

Etter hvert som den karismatiske vekkingen i lutherske kretser vokste, oppstod behovet for samordning og kanalisering av fornyelsen inn i kirke og indremisjon. Tre år etter helligåndsseminaret i Storsalen ble karismatikken organisert inn i OASE-bevegelsen. OASE var en nettverksorganisasjon som fikk status som stiftelse. Det første OASE-stevnet ble holdt sommeren 1980 i Kristiansand. Bevegelsens grunnleggende budskap var - *bli fylt av Ånden*⁸⁷.

Fra starten ble det gjort klart at OASE ikke ønsket å bli en egen ny organisasjon ved siden av kirken. I stedet ville man «*kanalisere den fornyelsesstrøm som i mange år har gått over kristenheten inn i sunne sammenhenger i våre menigheter og organisasjoner.*»⁸⁸ OASE ønsket å stå i kontinuitet med eldre vekkingeskristendom. Dette ser vi blant annet av Jens Petter Jørgensens utspill i FFoR et halvt år før OASEs første sommerstevne⁸⁹. «*Vi vil føre sammen gammel og ny vekking*» sier Jørgensen her. Han legger vekt på at OASE skal være *felles-luthersk*, og at det skal utruste til *misjon*. Samtidig ble avstanden til Indremisjonsselskapet større fra og med OASE-stevnene i 1980.⁹⁰

I det hele tatt var det en tid med både innovasjon og nye impulser, men også store motsetninger. Hovedinnvendingen mot den karismatiske bevegelsen i hele denne perioden var at den representerte en tyngdepunktforskyvning både i forkynnelse og

⁸⁶ Lars Holger Tønder og Finn Bjørn Ursin, *Frykt for demonutdrivere i Os.*, Aftenposten nettavis, 06. mars 2010, <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3552818.ece> (funnet 01. desember, 2010). og Bente Bratlund, *Besatt av demoner* (Spartacus, 2010).

⁸⁷ Halvard Hatlen, *OASE-bevegelsen - Wikipedia*, 8. september 2006, <http://no.wikipedia.org/wiki/OASE-bevegelsen> (funnet 1. desember, 2010).

⁸⁸ Bent Reidar Eriksen, «'Oase 80': Storsamling til fornyelse og misjon – Vi vil føre sammen gammel og ny vekking.» *For Fattig og Rik*, 1979: side 6.

⁸⁹ *ibid.* 6.

⁹⁰ Kai Ørebech, «Karismatikken skapte splittelse,» i *i Bedehus i Østfold* (Lunde forlag, 2006): side 395.

praksis, bort fra *rettferdiggjørelse* til opplevelse av *kraft*. I Østfold innvendte kretssekretær i Indremisjonsselskapet Gunnar Navestad nettopp dette.⁹¹

2.7. Luthersk og luthersk-karismatisk teologi

Den karismatiske bevegelse fikk sitt navn av det greske ordet «charis» som betyr *nådegave*, ettersom bevegelsen vektla åndelige gaver og åndsutrustning.⁹² Det viktige anliggende ved denne bevegelsen var at kirken måtte komme tilbake til Bibelens kilder og «*gjeninnføre de første kristnes erfaringer av Den Hellige Ånd.*» Sentralt i den karismatiske bevegelsen stod *opplevelsen*. Opplevelsene handlet både om en *gjennombruddsopplevelse*, og en *ny dimensjon* og *preg* for kristenlivet.⁹³ Denne nye dimensjonen gjorde seg gjerne utslag i fornyet bønneliv, bibelstudium, vitnetjeneste og lignende. Man ble preget av «*en ny slags fromhet der Den Hellige Ånd inntar en mer sentral plass enn før.*»⁹⁴ Åndsfylden virket i den enkelte kristne til på den ene side helliggjørelse, og på den andre siden utrustning av kraft til tjeneste.⁹⁵ Et typisk trekk var at opplevelsen virkeliggjorde den *treenige Gud* som en kjærlig, god *far* som var levende og *nær*, og en fornyet opplevelse av Jesus som *Herre*. Nådegaveforkynnelsen som fikk mye oppmerksomhet dreide seg om de ekstraordinære gaver som *helbredelse*, *tungetale*, *profeti* og *åndsutdrivelse*. Helbredelse og åndsmeddelse skjedde ofte ved håndspåleggelse etter bibelsk mønster⁹⁶.

⁹¹ Kai Ørebech, «Karismatikken skapte splittelse,» i *Bedehus i Østfold* (Lunde forlag, 2006).

⁹² Larry (editor) Christenson, *Welcome Holy Spirit - A study of Charismatic Renewal in the Church* (Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1987).side 17

⁹³ Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen og Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981).side 20

⁹⁴ *ibid.* side 20

⁹⁵ *ibid.* side 40

⁹⁶ Det norske bibelselskap, *Bibelen* (Det norske Bibelselskap, 1978). For eksempel Matt, 19,15; Mark 6,5; Mark 8,25; Apg 8,18 Apg 19,6; 2. Tim 1,6

Argumentasjon og teologiske avklaringer i denne perioden gjaldt særlig:

- 1) forholdet til åndsåp
- 2) tilhørighet, fellesskap og indre differensiering
- 3) lutherske bekjennelseskifter som omhandlet Den Hellige Ånd,
- 4) kritikk av en sterk subjektivistisk opplevelseskristendom,
- 5) spesielt fokus på såkalte ekstraordinære nådegaver som profeti, helbredelse og åndsutdrivelse
- 6) tyngdepunktforskyvning fra *rettferdiggjørelse ved tro alene* til opplevelse av *kraft*.

Åndsåp

Vi har sett av kronikkene i FFoR at den karismatiske bevegelsen på luthersk grunn tok oppgjør med «*Jesus pluss*»-læren, *andre velsignelse (second blessing)* og *åndsåp*. Læren om en *andre velsignelse* er typisk for pentekostal teologi og har sine røtter blant annet fra John Wesley (f. 1703 - d. 1791) og ble videreført av R. A Torrey i *hellighetsbevegelsen* som oppstod i USA etter den amerikanske borgerkrigen⁹⁷. Hellighetsbevegelsen ble regnet som den klassisk pinsebevegelsens mor. Wesleys lære inneholdt to erfaringstrinn i den kristne tro, der det ene dreide seg om en omvendelse/tro/vannåp, mens det andre trinnet handlet om at en rest av synd fra Adams fall ble fjernet slik at man kunne ha en fullkommen kjærlighet.⁹⁸ Men hos Wesley og hellighetsbevegelsen ble ikke den andre velsignelsen knyttet til *åndsåp* slik som hos Torrey. Åndsåpen ble knyttet til en spesiell erfaring der man mottok Den Hellige Ånd, og tungetalen ble sett på som eneste rettmessige ytre tegn på at man hadde fått åndsåpen⁹⁹. Dette ble den gjeldende teologi i store deler av den pentekostale bevegelse.

For å markere avstand til klassisk pinseteologis baptistiske dåpsyn og åndsåpen, sa lutherske karismatikere at Den Hellige Ånd ble mottatt ved barnedåpen, og åndsåpserfaringer burde forstås som realisering av den sakramentale dåp. Begrepet

⁹⁷ Borgerkrigen varte fra 1861-1865, og hellighetsbevegelsen deles i to epoker: en før og en etter krigen.

⁹⁸ Asbjørn Simonnes, *Den karismatiske bevegelse : bevegelsens bakgrunn og fremvekst i USA med særlig vekt på dens utbredelse i den lutherske kirke* (Bergen: A. Simonnes, 1985) side 48-57 og Tormod Engelsviken, Ove Conrad Hansen and Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981)side 39

⁹⁹ Tormod Engelsviken, "Den karismatiske bevegelse ," *Inter Collegas*, nr. 2 2010.

karismatisk erfaring ble for lutheranerne et mer nøytralt uttrykk enn *åndsdåp*. Aril Edvardsen var av dem som holdt fast på læren om *åndsdåp*.¹⁰⁰

Tilhørighet og fellesskap - indre differensiering i karismatikken

Ved å ta avstand fra læren om *annen velsignelse* og tungetale som eneste rettmessige tegn på *åndsdåpen*, unngikk man i noen grad differensiering mellom kristne. Mange i pinsebevegelsen opplevde kravet om tungetale svært belastende, og følte at de ikke *fikk til* kristenlivet. Men lutherske karismatikerne hadde også opplevelser og erfaringer å vise til i sitt kristenliv, og enkelte kunne komme med normative utsagn som at «*slik jeg har erfart det, slik bør du også erfare det*». ¹⁰¹ Men flere av OASE-lederne og andre ledere, advarte: «*I det hele tatt skal vi vokte oss for å la karismatiske utslag være med å legitimere troen vår*». ^{102 103}

Lutherske bekjennelsesskrifter

I møte med luthersk teologi og bekjennelsesskriftene hadde karismatikken få direkte tilknytningspunkter. Med utgangspunkt i debatten mellom Schumacher og Gossner/Øberg, kan vi se hvordan pneumatologien (læren om Den Hellige Ånd) i de lutherske bekjennelsesskrifter var knyttet til *nåde og nådemidler, kirke og eskjatologi*, mens karismatikken lærte om tolkning og forståelse av *karismatisk erfaring, personlig åpenbaring, utrustning og kraft ved Den Hellige Ånd og etisk helliggjørelse*¹⁰⁴. Professor i dogmatikk Kjell Olav Sannes (f. 1945-) pekte i en artikkel i 1982 på at Åndens gjerning i Confessio Augustana ble knyttet til «*frelsestilegnelsen altså til det som har med boten og syndsforlatelsen å gjøre*»¹⁰⁵. Primært virket Ånden sammen med Ordet i *nådemidlene* og ikke utenom dem. I klassisk pentekostal teologi hadde man tradisjonelt hatt et spiritualistisk syn på nattverd og dåp. Kristus var ikke reelt (realpresenisk), men symbolsk til stede i brød og vin

¹⁰⁰ Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen and Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981). side 34

¹⁰¹ Jørgen Aas, *Levende Fellesskap; visjonen fra Guds Fred* (Oslo: Vårt Land forlag, 1982): side 25-26.

¹⁰² Kjell Petter Dahl, *Nådegaver – kirkens glemte ressurs* (Luther forlag, 2003): side 26.

¹⁰³ Sannes, Kjell Olav: *Bot eller seier* i Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen and Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981). side 155

¹⁰⁴ *ibid.* 156

¹⁰⁵ *ibid.* 157

Subjektivisme og fascinasjon for ekstraordinære nådegaver

Teologen Torleiv Austad skrev i 2008 at den karismatiske bevegelse «*vokste fram som en reaksjon på en intellektualisering av det kristne budskap*».¹⁰⁶ Den subjektive opplevelsen og det emosjonelle fikk med karismatikken større plass. Kritikere mente dette førte til en innadvendt og individualistisk kristendomsform som gikk på bekostning av det objektive og intellektuelle i enkelte kretser¹⁰⁷. Men i starten var OASE-ledelsen tydelig på at åndsfylden og utrustningen var en utrustning til misjon og tjeneste.

Det ble også fremholdt at den karismatiske opplevelse som oftest forekom i fellesskapssammenhenger, gjerne i forbindelse med håndspåleggelse¹⁰⁸. Subjektivismen må man kanskje forstå i sammenheng med at forkynnelse, utleggelse av Skriften og undervisning i noen grad ble tonet ned til fordel for tilbedelse, bønn og lovsang. En innvending fra OASE-bevegelsen rettet seg mot Aril Edvardsen og Hans-Jacob Frøen som stod for en pentekostal lære. I denne lære var den subjektive erfaring og åpenbaring brukt som hermeneutisk nøkkel for å forstå Skriften, slik at den historiske meningen fikk mindre betydning.¹⁰⁹

Karismatikerne mente at de ekstraordinære nådegavene som helbredelse, profeti og åndsutdrivelse var et lite behandlet emne i norsk kirkevirkelighet. Kritikerne mente man med for stort fokus på dette stod i fare for å gå på kompromiss med den langt mer integrerte læren om nådegaver og tjenester som Paulus forkynner om i blant annet 1. Kor. 12-14 og Rom 12. Paulus legger vekt på at alle gavene skulle være til oppbyggelse for menigheten. I 1. Korinterbrev 14 er Paulus tydelig på dette. Dette er også en

¹⁰⁶ Torleiv Austad, *Gud møter oss. Artikler om bønn og gudsbilde* (Oslo: Akademia forlag,) side 124

¹⁰⁷ Geir Lie, «Fra pinsevevner eller karismatiker til pinsekarismatiker. Norsk pinsekristendom og karismatisk fornyelse fra 1980-årene og fram til i dag,» *Refleks - med karismatisk kristendom i fokus*, nummer 1 2009.

¹⁰⁸ Tormod Engelsviken, Ove Conrad Hansen and Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981).side 33 og 36

¹⁰⁹ *ibid.* side 54

vektlegging Hallesby holdt frem: «*For en nådegave skal være til tjeneste for menigheten, ikke bare for den enkelte som innehar nådegaven...*»¹¹⁰

Tyngdepunktforskyvning i læren

At det skjedde en tyngdepunktforskyvning fra læren om rettferdiggjørelse til opplevelse av kraft, må sees i sammenheng med at karismatikken kom fra amerikansk kirkevirkelighet. Den pentekostale bevegelsen og hellighetsbevegelsen hadde røtter fra metodisme hvor hovedtyngden i teologien lå på helliggjørelsen og det kristne liv, mer enn rettferdiggjørelse ved tro alene.¹¹¹

2.8. Definisjon av vekkelse

Fenomenet vekkelse er i mange av de historiske fremstillingene jeg har lest, nokså uensartet. Derfor vil jeg se nærmere på fenomenet og forsøke å gjøre noen presiseringer.

Frelse eller fornyelse

I vekkelseskristendommen representert ved for eksempel Indremisjonsselskapet har vekkelse blitt knyttet til arrangementer av typen møteuker, eller vekkelsesmøter som ble utvidet på grunn av vekkelsesgjennombrudd. Her var ofte vekkelse knyttet til begreper som *omvendelse* og *frelse* som inngang eller *initiasjon* til det kristne livet. Men vekkelse var i indremisjonen også forstått som en ny bevissthet og vitalisering av troen for dem som allerede bekjente seg som kristne.

Den karismatiske bevegelse hadde først og fremst appell til *fornyelse* for dem som allerede var troende, og innbød til en radikal forandring for kirken og den enkeltes liv.¹¹² Vekkelse var nært knyttet til den *karismatiske erfaring* og opplevelsen av Den Hellige Ånds nærvær.¹¹³

¹¹⁰ Kjell Petter Dahl, *Nådegaver – kirkens glemte ressurs* (Luther forlag, 2003).

¹¹¹ Vinson Synan, *The Holiness-Pentecostal Tradition - Charismatic Movements in the Twentieth Century* (Michigan: Eerdmans Publishing Company (2. utgave), 1997).

¹¹² Tormod Engelsen, Ove Conrad Hansen og Kjell Olav Sannes, *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv* (Oslo: Luther forlag, 1981).side 18

¹¹³ *ibid.* side 36

Den tydelige lederen

Som oftest stod en predikant eller tydelig lederskikkelse i spissen for vekkelsene. Det var en autoritetsperson som hadde evnen til å samle grupper av mennesker rundt et budskap. Dette har bidratt til at vekkelse ofte blir betegnet med navnet på predikanten som stod i spissen for den, som for eksempel Haugevekkelsen, Johnsonvekkelsen, den Lammerske vekkelse osv.

Fra og med Hans Nielsen Hauges vekkelse kan vi si at det skjedde et autoritetsopprør mot presteembetets monopol på forkynnelsen. Lekfolket hadde selvfølelse nok til å tolke og forkynne Ordet selv, uavhengig av teologisk utdanning¹¹⁴. Til forskjell fra prestens *tradisjonelle autoritet* fikk ledere blant lekfolket autoritet mer i kraft av personlige egenskaper. Både i karismatiske vekkelse i USA og i vekkelse i den norske lekmannsbevegelsens kan man si at den autoritære lederen er viktig.

Kollektiv og individuell vekkelse

Vekkelse er først og fremst å forstå som en kollektiv fenomen av lokal, regional, nasjonal, eller internasjonal karakter som skjer over en kortere periode. Vekkelsene vi skal se på i Råde vil jeg betegne som en lokal vekkelse med indirekte effekt på regionen.

Men ofte blir vekkelse brukt synonymt med eller sammen med begrepet *bevegelse*. En *vekkelsesbevegelse* er å forstå som en ny kjensgjerning innen kristenheten som ikke er blitt institusjonalisert i form av kirkesamfunn med felles læregrunnlag. Mer saksvarende vil det være å si at en *vekkelse* er en utløsende faktor for en *bevegelse* uten at begrepet brukes synonymt.

På individuelt nivå sier man gjerne at en person blir *vakt*. Det skjer gjerne i forbindelse med en prosess som leder til en personlig *krise*. *Krisen* innebærer i indremisjonsvekkelse ofte til *bot* og *omvendelse* og en medfølgende *opplevelse* som gir ny mening i tilværelsen. Selv om *bot* og *omvendelse* ikke er fremmed i den karismatiske

¹¹⁴ Hallgeir Elstad and Per Hasle, *Illustrert norsk kristendomshistorie* (Bergen: Fagbokforlaget AS, 2002): side 136

bevegelse snakker man her oftere om *åndsdåp*, *karismatisk erfaring*, eller *åndelig gjennombrudd*.

Seland og Aagedal bruker i boka *Vekkelsesvind* en definisjon av fenomenet:

*«Ei vekking er ein prosess der ein heller stor flokk menneske nokolunde samtidig opplever ei omvendig som gir ny mening i tilværet».*¹¹⁵

Definisjonen blir i Seland og Aagedals bok anvendt spesielt på vekkelse i indremisjonen. Å forstå vekkelse som en prosess mener jeg ikke er dekkende. Vekkelsen er først og fremst et fenomen som oppstår over en kortere periode. Prosessen er noe som eventuelt finner sted i forkant av vekkelsen. Begrepet omvendelse mener jeg også er et for snevert begrep når man knytter vekkelse til for eksempel den karismatisk bevegelse.

I mine intervjuer fra Råde peker flere av informantene på Guds inngripen og berøringen av den Hellige Ånd som det grunnleggende i vekkelse. Vekkelse er at Gud berører sitt folk på en spesiell måte, Guds Ånd kommer på en slik måte at vekkelsen bryter ut. Vekkelse er altså knyttet til noe utenfor menneskelig kontroll og makt. Det er Gud som i siste instans styrer om og når vekkelsen bryter ut.

Med dette som bakgrunn vil jeg definere vekkelse som: *«et fenomen som oppstår når Guds Ord ved Den Hellige Ånd virker til endring og fornyet mening i tilværelsen for en større gruppe mennesker. Ofte står en tydelig lederskikkelse i spissen, og konsekvensen av vekkelsen blir at menneskene bevisst slutter seg til en gruppe eller bevegelse.*

¹¹⁵ Bjørg Seland and Olaf Aagedal, *Vekkelsesvind* (Oslo: Det norske samlaget, 2008): side 5

Kapittel 3: Menighetsliv og vekkelser i Råde på 1970-tallet

Råde er en kommune i Østfold med 6882 innbyggere per 1.1. 2010¹¹⁶. Kommunens sentrum er Karlshus, og kommunen grenser mot Fredrikstad i sør, Sarpsborg i øst, Våler i nord, Rygge i vest og Oslofjorden i sørvest. Knut Dørum viser i boka *Rådes Historie* til Gabriel Øidne som karakteriserer Råde som et stykke *Vestland*.¹¹⁷ I likhet med mange steder på Vestlandet har lekmannsbevegelsen stått sterkt i Råde, og bygda har siden midten av 1800-tallet hatt mange misjonsforeninger og ut over på 1900-tallet også mange bedehus.

Bedehus og menighetshus i Råde

I fire av de mindre grendene hadde Indremisjonsselskapet bedehus. De tre eldste er *Missingmyra*, *Bethel* og *Effata*. *Missingmyra* stod ferdig i 1905 og rommet misjonsforening, kvinneforening og søndagsskole. *Bethel* i grenda Gammelsrød på veien mellom Tomb og Eskelund ble bygd 1906 etter en vekkelse i 1904-1905¹¹⁸. *Effata* i grenda Saltnes ble reist i 1908 av Søndre Råde indremisjon som ble stiftet i 1880 årene. Bedehuset *Grimstad* er av noe nyere dato. Planlegging og arbeidet med dette bedehuset tok til etter en vekkelse i Indremisjonen i 1944 - 1945 da mange fra Grimstad krets ble omvendt. Huset ble innviet i 1959.¹¹⁹

Også andre organisasjoner hadde og har menighetshus i Råde. I bygdas sentrum Karlshus, er *Misjonshuset* tilknyttet Det norske Lutherske Misjonssamband (NLM) og ble bygd i 1951. KFUK/KFUM (som tidligere het Norges kristelig ungdomsforbund) hadde en forening som ble stiftet i 1893 i Råde. Foreningen hadde ikke lokale de første 20 årene, men bygde lokalet *Furuly* på Karlshus i 1913. Dette bygget ble revet i september

¹¹⁶ Statistisk Sentralbyrå, *Befolkning pr. 1.1. 2010 i.flg. statistisk sentralbyrå*, 2010, http://www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=0135 (funnet 2. desember, 2010).

¹¹⁷ Dørum, Knut. s. 271 *Rådes historie 1830-1940: ...midt mellom byene* Råde kommune 2008

¹¹⁸ Ørebech Kai; *Bedehus i Østfold*, side 219-220.

¹¹⁹ *ibid.* side 220-223

1978 og gjorde plass for et nytt menighetshus med barnehage, menighetskontorer og møtesal tilknyttet Den norske kirke. Huset ble innviet i 1981, og den tidligere virksomheten fikk plass i det nye menighetshuset¹²⁰.

I tillegg har pinsevennene lokalet *Sion* i sentrum, og Den Frie Evangeliske Forsamling (DELK) holder til på *Klippen* i Saltnes. *Bøndernes hus* og *Tomb kapell* like ved *Tomb Jordbruksskole* ble flittig brukt til møtevirksomhet.¹²¹ Tomb jordbruksskole var som nevnt tidligere en av Indremisjonsselskapets satsninger fra 1939 med videregående opplæring innen jordbruk og praktiske fag. Mange av elevene på 1970-tallet var tilreisende studenter som bodde på internat, og mange av disse bidro som ungdomsledere både på bedehus og i kirken.

Mellom bedehus og kirke

På 1970-tallet var kirkelivet i Råde preget av både den offisielle og den frivillige strukturen som stod side om side. Det var aktivitet både i kirke og på bedehus uten at dette stod i noen direkte motsetning til hverandre. I Råde kirke var det gudstjenester, konfirmantarbeid, barne- og familiearbeid, og offisielle kirkelige handlinger. På bedehusene var det frivillig engasjement knyttet til blant annet møtevirksomhet, foreninger og bibelgrupper. Teologen Eugen Spydevold fra Råde har artikulert den typiske forståelsen av «*det normale kristenliv*» i bygda. Spydevold ble i 1936 først reisesekretær for Menighetsfakultet, i 1938 ble han ordinert til landssekretær og han satte i MFs forstanderskap i 18 år. Han var også til stede under møteaksjonen i 1973. Vidar L. Haanes skriver følgende:

*«Spydevold representerte på en særskilt måte MFs ideal i Hallesbys tid: presten mellom lokalmenighet og bedehusforsamling. Han er særlig kjent for sitt utsagn om 'det normale kristenliv', som innbefattet søndag formiddag i kjerka og søndag ettermiddag på bedehuset».*¹²²

¹²⁰ Ørebech, Kai; *Bedehus i Østfold*: side 225. ,

¹²¹ Flyer: *Velkommen til Tomb kapell møteserie 12.-17. november 1974*

¹²² Vidar Leiv Haanes, «I Jesu navn skal all vår gjerning skje. - da Menighetsfakultetet ble opprettet, 2008.» i *Mellom kirke og akademia : Det teologiske menighetsfakultetet 100 år, 1908-2008* (Tapir akademisk forlag, 2008)

Uttrykket «det normale kristenliv» kan settes i sammenheng med de to parallelle strukturene som i ekklesiologien kalles *ellipsemodellen* med to brennpunkt, en i lovgivning og stat, og en i frivillighet.¹²³ Samvirke mellom offisielt og frivillig i kirke og bedehus, er hos Spydevold uttrykt med søndag formiddag på gudstjeneste i kirken og møte på bedehuset på kvelden. I Råde var det dynamisk samvirke og i stor grad en flyt i menighetsmassen, selv om det også var enkelte som *kun* gikk på bedehus eller *kun* i kirken.¹²⁴

3.1. Møtekampanjer i Råde

Det var som nevnt mange bedehus i Råde hvor omreisende emissærer utsendt fra Indremisjonsselskapet stadig kom på besøk. Med jevne mellomrom ble det holdt *møteuker* eller *fellesmøter* der organisasjonene og noen ganger presten samarbeidet. Men fra tid til annen flyttet man møtene ut fra bedehusene og holdt såkalte teltmøtekampanjer.

Røstad bibelcamp

Fra 1950-årene ble predikant i Indremisjonsselskapet John Olav Larsen (f. 1927- d. 2009) Norges svar på Billy Graham. På Jordal Amfi hadde han stadionmøter med opptil 12.000 mennesker, og han hadde teltkirke og bibelcampmøter om sommeren på Justøya på Sørlandet.¹²⁵ Han hadde også teltmøtekampanjer i Råde sentrum på 1960 og 1970-tallet.¹²⁶ I forlengelsen av dette ble Røstad bibelcamp startet sommeren 1971 som et dugnadsprosjekt.¹²⁷ Røstad ligger vest for Tomb nær Oslofjorden. Her var det møter og aktiviteter som samlet et stort antall deltagere hver sommer i 12 år. Mange av predikantene kom fra Indremisjonsselskapet til bibelcampen, deriblant Martin Omdal.

¹²³ Hegstad, Harald side 75: *Kirke i Forandring – Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke*. Luther Forlag 1999

¹²⁴ Intervju nr. 5

¹²⁵ Justøy er ei øy og et sokn i Vestre Moland prestegjeld og Lillesand kommune i Aust-Agder. (<http://nn.wikipedia.org/wiki/Just%C3%B8y>)

¹²⁶ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der fremme*. (Råde: Magne Aker, 2007): side 37

¹²⁷ *ibid.* side 155. Magne Aker sier i boka at teltmøtene startet i 1972. Men i invitasjonen til møtekampanjen i 1973 står det om Martin Omdal «*som er kjent fra teltmøtenen i 1971...*»

Karismatiske møter i Råde

Karismatikken begynte å komme inn i Råde på høstmøtene i Tomb kapell med Eivind Frøen (grunnlegger av Ungdom i Oppdrag)¹²⁸. Her ble det i forkynnelsen lagt vekt på det personlige vennskapet med Jesus. Flere av bedehuslederne i Råde deltok på disse møtene. Magne Aker forteller også om møter med Hans-Jacob Frøen på Haugetun Ungdomskole i 1976.¹²⁹ Skolen ligger på Rolvsøy vest for Sarpsborg.

3.2. Møteuker i 1973

Videre vil jeg sette søkelys på to møteuker på 1970 tallet. De to arrangementene ligner hverandre i oppbygging og mange av de samme personene var med i planlegging. Organiseringen av kampanjen i 1979 tok utgangspunkt i den samme organiseringen man hadde i 1973. Begge møteukene førte også til stor oppslutning, slik at de måtte utvides. Det skjedde et vekkelsegjennombrudd og flere av informantene betegner dem som vekkelsesperioder.

Bakgrunn

Magne Aker var blant dem som tok initiativ til aksjonen i 1973. Han var indremisjonsleder på Bethel bedehus. I bygda var han kjent som selger av jordbruksmaskiner og bonde på Aker gård¹³⁰. Han var blant de mer karismatisk profilerte bedehuslederne, og var en av dem som brakte den karismatiske bevegelsen til bygda. Magne Aker hadde blant annet en opplevelse av *åndelig nød* som dannet bakgrunn for møteuken i 1973. Nøden oppstod etter en opplevelse på møte med Aril Edwardsen, og påfølgende tungetale noen uker senere i februar 1972. Han fikk en slags visjon som han sendte i et brev til sognepresten i 1972. Først beskriver han krisen og nøden i menigheten:¹³¹

¹²⁸ Betel Indremisjonforening, S. Råde Indremisjonsforening, Tomb Jordbruksskole, «Velkommen til Tomb kapell møteserie 12.-17. november 1974» (1974).

¹²⁹ nå Haugetun Folkehøyskole

¹³⁰ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme.* (Råde: Magne Aker, 2007).

¹³¹ ibid. side 31f. og originalbrevet

- ... Jesus døde for alle Rådes innbyggere. Vi er tent etter å forkynne denne glede for alt folket. Tror dette ligger bak all kristen virksomhet. Det er et stort antall kristne foreninger i bygda, men det er med sorg i hjertet en ser at få vil være med å ta ansvar. Kristi legeme i Råde er vidt forgrenet, mange foreninger har mange medlemmer og vi har samlet inn så og så mye penger. Fint, ja , men hvor er omsorgen for hverandre? For den enkelte? Hvor er Jesu kjærlighet i våre liv?[...]

Deretter kom han med en formaning og visjon:

- Det vi trenger [i Råde] er åndsfylte, tente kristne ledere, talere, formenn, som Kristi kjærlighet stråler ut av. Da ville den første kjærlighetsbrann virke til nød for ikke -kristne. Bønnemøter blir til kraftstasjoner, misjonforeningene til vekkesmøter, bedehusene ville bli til himmelens port og kirkene for små. Vi behøver ikke være redd for at åndens fylde skal føre til svermeri. Kan vi få ledet og kanalisert iver og kjærlighet ut i praktisk arbeid i Guds rike, er det ingen fare med et liv i overflod.

Brevet inneholdt også en liste med forslag til konkrete tiltak som visjonssamling, bønnemøter, samlinger i hjemmene og årlige fellesmøter i kirken. I det hele tatt var det en tanke om konkret opplegg for en møteuke.

Planlegging og forberedelse

Det var etter bibelcampen på Røstad i 1972 at planleggingen av en ny aksjon gikk i gang. I referatet fra møteaksjonen 1973 fortelles det at man i forkant av møtekampanjen gjorde grundige forberedelser.¹³² Forberedelsene startet allerede sommeren 1972 og på høsten samme år ble en komité med ti medlemmer nedsatt. Den bestod av Henrik Sogn formann (f. 1930 -) og Arne Kristian Hafell kasserer (f. 1939 -). Øyvind Thorvaldsen og Terje Sandkjær hadde ansvar for PR og annonser, og Reidar Hovland hadde ansvar for vakthold. Magne Aker var sang-, musikk-, og evangeliseringsansvarlig. Og fra

¹³² Referat og regnskap undertegnet formann Henrik Sogn. Dokumentet eies av Magne Aker.

ungdomsmiljøet stilte Jorun Hovland (f. 1955 -), bønnetjenesteleder Kari Stensvåg (f. 1955 -), og tombelev Nils Sikveland (f. 1953 -).

Mye av forberedelsene skjedde i bønngrupper gjennom høsten. Gruppene distribuerte ut 400 bønnekort til forbedere i bygda. Det fortelles også om en utadrettet aksjon i forkant av møtekampanjen:

*«Forberedelsene til å besøke hvert hjem i bygda ble gjort ved at flest mulig (ca. 40 stk.) ved selvstudium i julen gikk gjennom 'Vitnesbyrdet' av Navigatørene. Disse og andre vitner og medhjelpere var samlet til skoleringshelg 13.-14. januar hvor Anne Karine Nordbye gjennomgikk sentrale emner for oss. Denne helgen ble til stor velsignelse og frigjørelse for mange».*¹³³

Anne Karine Nordbye (f. 1949 -) hadde tidligere vært med på evangelisering i Hallingdal sammen med Omdal.¹³⁴ Annonseringen skjedde i menighetsblad og lokalavisene, og i alt ble det brukt over 4.500 kroner på annonsering og litteratur til evangelisering.

Annonseringen gjorde folket i bygda forberedt på besøk i sine hjem.

*«Ved innbydelsen til møtene deltok også ungdommen ved Misjonshuset. Vi merket ved husbesøkene stor åpenhet for evangeliet og vi vitnet der det la seg slik til rette. Vi fortsatte å be om Åndens ledelse og lydighet til å gjøre Guds vilje og så fram til møtene med stor tro og forventning om at det hele ville forherlige Jesu navn».*¹³⁵

Det var med andre ord en nøye planlagt kampanje med storstilt mobilisering i forkant. Så å si hele bygda ble på en eller annen måte berørt av det som skjedde. Vi kjenner igjen Billy Graham-kampanjenes metoder med systematisk annonsering og praktiske forberedelser.

¹³³ Referat og regnskap undertegnet formann Henrik Sogn.

¹³⁴ Råde menighetsblad nr. 1 januar 1973 side 7

¹³⁵ Referat og regnskap undertegnet Henrik Sogn, leder for komiteen.

Aksjonsukene kom i gang

I utgangspunktet var Bøndenes hus leid for møter i to uker fra tirsdag 6. februar. Men møtene kom til å vare på dette stedet til fredag 23. februar. To lørdagsmøter var i aulaen på Tomb.¹³⁶ Bøndenes hus ble leid fordi man regnet med at det var lettere å samle folk der.¹³⁷ Dette hadde sammenheng med at stedet opplevdes nøytralt for de som ikke søkte til kirken eller bedehus til vanlig.

Forkynnerne

Emissærene i Indremisjonsselskapet Martin Omdal og Knut Svein Dale stod for forkynnelsen og var på mange måter hovedpersonene. Særlig Martin Omdal var en tydelig lederskikkelse både i 1973 og 1979. Han hadde mange personlige vennskap med folk i Råde, og var en sterk ledertype. Omdal kom opprinnelig fra Vennesla i Vest-Agder og startet som lønnet emissær i Indremisjonsselskapet i 1957.¹³⁸

Møtene

Intervjuobjektene forteller at møtene begynte med velkomst av en møteleder som ofte var en av lederne på et av bedehusene eller presten¹³⁹. Deretter ble det lest fra Bibelen før man gikk inn i bønn, fellessang eller sang fra et besøkende kor eller gruppe. Etter sangen var det tale. Talen munnet ut i en utfordring eller innbydelse fram til alteret. Hvordan denne innbydelsen var lagt opp kunne variere, alt etter hva som lå taleren på hjertet. Mot slutten av møtet kunne det være et vitnesbyrd dersom noen hadde opplevd noe spesielt. Til slutt var det praktisk informasjon.

Møtene var godt besøkt med fullt hus, det vil si omlag 250-300 personer hver kveld. Fordi kampanjen fikk stor oppslutning besluttet komiteen og forkynnerne at møtene skulle utvides, og etter en ukes opphold siste uke i februar, startet møtene i Råde kirke. Her varte aksjonen fra 6. mars til 25. mars. Det fortelles at det også her hele tiden var fullsatt kirke. Etter dette ble det igjen en ukes opphold før man startet opp med møter

¹³⁶ Råde menighetsblad nr. 10 desember 1972 s. 113.

¹³⁷ Referat og regnskap undertegnet Henrik Sogn, leder for komiteen.

¹³⁸ Tor Johannes Jensen, "Pensjonert fra Indremisjonen, men ikke fra kallet," *For Fattig og Rik*, februar 16., 1994.

¹³⁹ Blant annet intervju 2

fra 2. – 8. april. Men da var Martin Omdal alene fordi Knut Svein Dale måtte virke i sin egen krets, Namdalen. En oversikt i referatet viser hvor mange samvær det ble totalt:

«39 møter

39 bønnesamvær

15 bønn- og samtalemøter

2 besøk på aldershjem

2 Eldres hyggestund

1 Barnetime

1 samvær for nyomvendte

2 Tenåringstreff (Tomb og Furuly)

3 gudstjenester

5 skolebesøk

109 samvær i alt».

Vi ser altså en massiv møtevirksomhet, og man kan tenke seg at både forkynnerne og tilhørere må ha hatt god «møtekondisjon». I Vårt Land i april 1973 stod det å lese: «*Etter syv ukers vekkelsesmøter: Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet*».¹⁴⁰ Denne overskriften kan tyde på at slike lengre møteuker var uvanlig på denne tiden. Den tradisjonelle vekkelsesformen med møteuker var på tilbakegang, og derfor fremheves Råde-vekkelsen som spesiell.

Så kan man spørre seg: Ble man ikke slitne av så mange møter? En av intervjuobjektene forteller at «*det var Guds handling som gjorde at man kunne gå på møter i 7-8 uker i strekk uten å bli 'fed-up'. Guds inngripen gjorde at man prioriterte Gud og Guds Rike først*».¹⁴¹ Andre mente det var i overkant mye møtevirksomhet. Og det gikk ut over den daglige driften av menighetsarbeidet. Her aner man en begynnende interessekonflikt. Men dette skal vi se kommer tydeligere til uttrykk i 1979.

¹⁴⁰ Ingvar Haddal, «Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet,» *Vårt Land*, onsdag 11 april 1973.

¹⁴¹ Intervju 2

På menighetsrådsmøte i begynnelsen av 1973 ble samtalen preget av det som skjedde i bygda. Under «Eventuelt» står følgende:

«[...] Etter dette hadde vi en uvanlig god og åpen samtale om åndelige spørsmål. Vi snakket ikke om saker, men om saken. Det er åpenbart mange i Råde som merker Guds nærhet i disse dager i forbindelse med 'Nytt-Liv' - møtene ved Knut Svein Dale og Martin Omdal».¹⁴²

Det som skjedde i bygda berørte og preget mange. Møtene og vekkelsen var blitt det store samtaleemne og opptok mange.

3.3. Møteuker 1979

Også i 1979 begynte møteukene tirsdag 6. februar. Møtene var planlagt å vare til søndag 18. februar. Denne gang talte Yngvar Woxmyhr (f. 1959-) sammen med Martin Omdal. Men forkynnerne ble også denne gang lengre i bygda på grunn av stor oppslutning, og Woxmyhr talte på møter i Råde helt til 11. mars.¹⁴³ Woxmyhr var 19 år, og ganske fersk i tjenesten. Her ser vi eksempel på at emissærene virker sammen to og to etter bibelsk mønster¹⁴⁴, og Woxmyhr fungerer nærmest som en lærling sammen med Omdal.

Et stykke ut i møteukene oppstod det en interessekonflikt. Etersom møtene varte lenger enn planlagt ville noen fortsette med møteukene mens andre innvendte at det gikk ut over den daglige driften av menighetsarbeidet. En av intervjuobjektene forteller:

*Noen opplevde at møtene bandt opp mennesker til møtene, og dermed ble noe av det ordinære kristne menighetsarbeidet i kirke og på bedehus ikke fulgt opp. Det undergravde annen type virksomhet og man mente at man burde runde av møtene.*¹⁴⁵

¹⁴² Råde menighetsrådet, «sak 12/73 Eventuelt» (Råde menighetsråd, 1973)

¹⁴³ For Fattig og Rik, «Reiserute for Selskapets arbeidere,» *For Fattig og Rik*, 4. mars 1979: side 6.

¹⁴⁴ Det norske bibelselskap, *Bibelen* (Det norske Bibelselskap, 1978). Lukas kapittel 10

¹⁴⁵ Intervju 1

Bredt samarbeid

I 1979 var det enda bredere samarbeid om møteaksjonen enn i 1973. Misjonshuset på Karlshus var mer delaktig, og menighetsrådet var representert i arrangementskomiteen som nå het *Bygg-opp*. Medlemmene var: Øyvind Grimstad fra menighetsrådet, Trond Stølen fra Misjonshuset, Arnt Spydevold fra Missingmyra bedehus, Yngvar Lyche fra kirken og Furuly menighetshus, Henrik Sogn fra Grimstad bedehus, Jens Kjesbu fra Effata, Inger Elise Helgeland fra Tomb Jordbruksskole og Magne Aker fra Bethel. Det fortelles at pinsevennene ikke var direkte involvert i planleggingen av møteaksjonene, selv om pinsevenner nok deltok på møtene.¹⁴⁶

Det brede samarbeidet kan vi forstå i rammen av en nasjonal trend med større tverrkirkelighet, spesielt blant ungdom. Et annet eksempel på trenden så vi i Jesusvekkelsen og Guds Fred-miljøet i Oslo som tiltrakk seg ungdom fra mange ulike miljøer.

3.3.1. Voksende ungdomsmiljø – en ungdomsvekkelse i 1979?

Det kristne ungdomsmiljøet i Råde på 1970-tallet var blomstrende. Dette hadde blant annet sammenheng med en annen nasjonal trend. I etterkrigstiden og på 1950-tallet var det generelt store ungdomskull. At grunnskolen ble utvidet til å vare ni år etter skolereformen i 1969,¹⁴⁷ var også en medvirkende faktor til at ungdomstiden ble lengre og ungdomskullene dermed ble større. En satsing på konfirmantarbeid med lønnet kateketstilling i Råde var også spesielt betydningsfullt for veksten i ungdomsarbeidet.

På bedehusene i 1979 var de største ungdomsmiljøene på Betel og Karlshus (Misjonshuset). Det fortelles at ungdommer som hadde geografisk tilhørighet på Effata i Saltnes, eller Grimstad også gikk litt på Betel. Forskjellen på miljøene betegnes som at Misjonshuset hadde litt mer preg av «*miljøkristendom*» der det gjaldt å se og bli sett, mens indremisjonsbedehusene i grendene var mer «*gudsfokuserte*».¹⁴⁸

¹⁴⁶ Intervju nr. 2

¹⁴⁷ Degress, *Realskolen - Wikipedia*, 15. april 2009, <http://no.wikipedia.org/wiki/Realskole> (funnet desember 2., 2010)

¹⁴⁸ Intervju nr. 5

I 1979 ble ungdomsmiljøet påvirket av møteaksjonen. Ungdommen ble aktivisert i evangelisering i forkant av møtene, og mye av virksomheten på bedehusene hadde pause så lenge møtene foregikk slik at ungdommene kunne delta. Også ungdomskor ble involvert med musikkinnslag på møtene.

Vinterleir 1979

Men en spesiell hendelse knyttet til møteukene kom til å få betydning for ungdomsmiljøet. Underveis i aksjonen i 1979 ble det arrangert en vinterferieleir fra 19.-25. februar for ungdommer som flere av intervjuobjektene mener kan settes i en slags åndelig sammenheng med det som skjedde under møteaksjonen hjemme i Råde. Leiren gikk til et eldre leirsted i Brumunddal og var for både konfirmanter og andre ungdommer i bygda.

Det fortelles at det meste gikk galt i gjennomføringen¹⁴⁹, og at dette i noen grad var å forstå som åndelige angrep. Stedet var veldig enkelt til å være leirsted, og det var problemer med vannet slik at det måtte heises opp med bømte fra brønn. Etter leiren var ferdig måtte derfor alle ungdommene fraktes til det lokale kommunale badet for vask. Predikanten som skulle forkynne kom en dag for seint til stedet på grunn av problemer med bilen, og noe av undervisningen skar seg også på grunn av tekniske problemer. På stedet var det alt for lite snø slik at ungdommene måtte fraktes i bil for å kunne gå på ski. I tillegg måtte noen av lederne ned i begravelse i Råde midt i uken.

Allikevel var det en spesiell god åndelig tone som preget leiren. I følge intervjuobjektene skjedde overnaturlige hendelser som satte sitt preg på uka. En eller to av ungdommene fortalte om en opplevelse der vedkommende hadde sett en engel på soverommet. Dette ble et vitnesbyrd på en av fellessamlingene og gjorde inntrykk på mange av ungdommene. Leiren begynte etter hvert å gå litt ut av kontroll, fortelles det. Ungdommene begynte helt av seg selv å ta initiativ til egne bønnemøter mellom fellesarrangementene. Men lederne fikk etter hvert organisert dette slik at man fikk ordentlige samtaler med dem som hadde behov. Det fortelles at flere som ikke hadde vokst opp i kristent hjem tok standpunkt for Jesus i løpet av leiren.

¹⁴⁹ Intervju nr. 4

Dette medførte en endring i ungdomsmiljøet som fikk betydning for ettertiden:

*«Det ble normalt å snakke om å gi seg til Herren med alle. Det ble normalt å invitere venner og skolekamerater med [på bedehuset]. Det ble kanskje en polarisering i ungdomsmiljøet. Men det var ikke fiendtlig. Enten var du ordentlig med eller så var du ikke ordentlig med. Det ble en ekte overgivelse for mange av oss. Ikke bare en religion eller et system man var en del av. Det ble personlig, og ekte overgivelse og om å gi seg 100 prosent».*¹⁵⁰

3.4. Etterarbeid

Etter møteukene både i 1973 og 1979, (men særlig i 1973) la man vekt på oppfølging av dem som hadde tatt i mot frelse. I 1973 ble det laget en liste med cirka 70 navn som man ønsket å få med i gruppeoppfølging. Men hvorvidt alle disse faktisk var helt uten tidligere tilhørighet til bedehuset eller ville bli betegnet som ufrelste eller ikke-kristne, er nok varierende. Noen få kom utenbygds fra, mens de fleste var fra Råde. Hver av disse skulle få en sjelesørger eller «passer», og alle skulle bli bedt for. Lederne ble fordelt i grupper, og i gruppene fikk man utdelt et eget hefte for gruppesamtale som man skulle ta utgangspunkt i. Martin Omdal fortalte også til Vårt Land¹⁵¹ at oppfølgingen ville skje via bibelkurs per brev fra Bibelskolen i Oslo. I tillegg ville oppfølgingen skje ved bibelcamp på Røstad sommeren etter aksjonen.

Den siste dagen av møteukene i 1973, den 8. april ble det holdt et eget møte for oppfølging og utrustning av ledere¹⁵². *«En flokk ledere var samlet i Tomb kapell hvor bl.a. pastor Eugen Spydevold var med, skriver Vårt Land. - Her ble hyrdeansvaret lagt inn over dem - bl.a. ved håndspåleggelse.»* Her kan vi ane karismatikkens innflytelse.

Håndspåleggelse var som vi tidligere har sett, viktig i den karismatiske bevegelsens praksis. Det var en bibelsk praksis for åndsmeddelelse.

¹⁵⁰ Intervju nr. 5

¹⁵¹ Vårt Land 11. april 1973

¹⁵² ibid.

3.5. Lovsangsfellesskap fra 1979

Høsten 1979 ble det tatt initiativ til et lovsangsfellesskap som en følge av møteukene i februar. Dette startet først på prestegården hos sogneprest Andreas Eidsaa, men ble etter hvert flyttet til Furuly menighetshus. I dette fellesskapet var det større åpenhet for den karismatiske lovsangstradisjonen, den frie bønne og karismatiske erfaringer. Dette var noe Eidsaa selv identifiserte seg med. Men noe av grunnen til hans engasjement ser også ut til å ha sammenheng med behovet for oppsyn og rettleiding. I dette fellesskapet kom det med folk utenfra. En av intervjuobjektene forteller:

«Det tiltrakk seg mennesker fra utenom de tradisjonelle bedehusmiljøene og kirkelig miljøene.[...] De hadde en helt annen sangtradisjon og forståelse av karismatiske gaver enn de som var i indremisjonen og indremisjonsmenneskene. De begynte å kjøre mer sine ting. Jeg husker jeg reagerte på dette».¹⁵³

Fellesskapet fortsatte ut over på 1980-tallet med samlinger annenhver fredag. Med jevne mellomrom var det også bønneetter fra fredag kveld til lørdag morgen. Men etter hvert utviklet fellesskapet seg slik at tilknytningen til Den norske kirke ble oppløst. Dette førte igjen til opprettelsen av Råde bibelsenter og Råde frikirke på slutten av 1980-tallet. Hovedskillet mellom disse to kirkesamfunnene var teologien rundt forståelsen av dåp. Men begge hadde en tydelig karismatisk profil.

¹⁵³ Intervju nr. 4

Kapittel 4: Analyse og drøfting

Vi har nå sett på hendelsesforløpet i vekkelsene i 1973 og 1979. Videre vil jeg analysere hva slags profil og karakteristiske trekk vekkelsesperiodene hadde.

4.1. Autoritet og personlige egenskaper hos forkynner og prest.

Vi har sett at det som regel var en predikant eller tydelig lederskikkelse som stod i spissen for vekkelse. Større vekkelse har i kirkehistorien fått navn etter personene som ledet dem (slik som *Haugevekkelsen*, *Johnsonvekkelsen osv.*). I vekkelsesperiodene i Råde på 1970-tallet var det flere personer som utmerket seg som *autoritetspersoner*.

Men først litt mer om begrepet autoritet. Når jeg bruker begrepet *autoritet* tar jeg utgangspunkt i sosiologisk leksikons definisjon: «*Autoritet er en maktform som kjennetegnes av at den oppfattes som rettmessig eller legitim av de underordnete. Autoritet kan således defineres som legitim makt*»¹⁵⁴. Sosiologen og historikeren Max Weber (f. 1864 - d. 1920) skiller mellom de ulike formene: *tradisjonell*, *legal-rasjonell* og *karismatisk autoritet*.¹⁵⁵ Den tradisjonelle autoritet legitimeres av en tro på autoritetens ukrenkelighet, skikk og bruk, og respekt, som for eksempel i forhold til paver, konger eller føydherrer. I vårt tilfelle kan denne form for autoritet gjerne knyttes til den tradisjonelle presterollen i Den norske kirke. Den legal-rasjonelle autoritet er den vanligste i dagens samfunn og legitimeres av troen på samfunnets rasjonelle forordninger og regler. Den *karismatiske autoritet* legitimerer seg i kraft av personlige egenskaper. (*Karismatisk* må i denne sammenheng ikke forveksles med *karismatikk* i tilknytning til den karismatiske bevegelse.)

De personlige egenskaper som legitimerer autoritet handler blant annet om hvor godt en forkynner mestrer retoriske bevismidler. Ser vi på Aristoteles' lære om retorikk

¹⁵⁴ Olav Korsnes, Heine Andersen og Thomas Brante (Red.), *Sosiologisk leksikon* (Oslo: Universitetsforlaget, 1997). side 26

¹⁵⁵ *ibid.* side 26 og 292

kalles bevismiddelet som angår *følelsene* for *pathos*.¹⁵⁶ De andre bevismidlene er *logos* og *ethos*. *Ethos* angår talerens *karakter* og den tro tilhøreren har på talerens integritet og sannhetsgehalt. *Logos* angår selve budskapet, innholdet i det man formidler, i dette tilfellet teologien.

Etter hva jeg får inntrykk av i intervjuer og foreliggende materiale er den mest dominerende og tydelige skikkelsen i vekkelsene i Råde, Martin Omdal¹⁵⁷. Jeg vil betegne ham som en *autoritet* både i kraft av sin posisjon som utsendt emissær fra Indremisjonsselskapet, men også i kraft av personlige egenskaper. Han hadde en evne til å gripe tilhørerne i forkynnelsen med sin kraftige røst, og inderlige formaninger. Dette appellerte sterkt til tilhørernes *følelser*, og det gjorde nok Omdal til en tydeligere skikkelse enn Knut Svein Dale og Yngvar Woxmyhr. En av intervjuobjektene betegner Omdals forkynnelse slik: «*Jeg husker Martin som en som brukte veldig mye energi, og han brukte sørlandsken...*», «*det var ikke mange som kunne snakke så dirrende og full av energi som han*»¹⁵⁸.

En annen autoritetsskikkelse var presten Andreas Eidsaa som også omtales av flere av intervjuobjektene. Mens Omdal var den skarpe og tydelige evangelisten som satte folk på valg, var sognepresten Andreas Eidsaa mer en *hyrde* som samlet og tok vare på flokken. En av intervjuobjektene sier at: «*Eidsaa var flink til å tegne opp et bilde av en Gud som Far som vil oss vel. Han var et utrolig varmt menneske, med en mildhet og kjærlighet og omsorg lyste ut av.*»¹⁵⁹ Det faktum at han også hadde hatt tøffe erfaringer med bortfall i nær familie bidro til å gi ham integritet og respekt¹⁶⁰. At Eidsaa ble inkludert i møteukene i kraft av sin (*tradisjonelle*) autoritet som prest var ingen selvfølge. Han gjorde seg fortjent til å bli akseptert blant bedehusfolket blant annet fordi han var åpen for den karismatiske bevegelse.

¹⁵⁶ Øyvind Andersen, *Retorikkens hage* (Oslo: Universitetsforlaget, 1995).side 37

¹⁵⁷ Knut Svein Dale har jeg av den grunn ikke valgt å analysere inngående.

¹⁵⁸ Intervju nr. 4

¹⁵⁹ Intervju nr. 1

¹⁶⁰ Andreas Eidsaa, «Kaldsbog for Råde sognekald 1919» (Råde: Råde menighet, 1981), side 53-57.

4.2. Forkynnelsen

Teologi og fromhetsuttrykk kom til uttrykk både i forkynnelse, sang, bønn og annen praksis i vekkelsesperiodene. Dette vil jeg analysere ved å se nærmere på forkynnelsen til Martin Omdal, og Yngvar Woxmyhr. Jeg vil også se mer inngående på teologien i referater og bønnekort.

Livet

Omdal brukte ofte enkle motiv der han satte folk på tydelige valg. Noen ganger kunne billedbruken hans være ganske skremmende og kraftfull. Et yndet motiv i Omdals forkynnelse var *Livet*. Det ser vi blant annet av en andakt i Råde menighetsblad.¹⁶¹ *Livet* var ikke bare det jordiske liv. Men det virkelige liv var det *evige liv*, og *Livet* personifiseres i Jesus Kristus med henvisning til Fil 1,21 og Johannes 14,6. Å leve er Kristus (Fil 1,21) og Jesus sier om seg selv at *Jeg er... Livet* (Joh 14,6). Et eksempel på denne forkynnelsen ser vi i andakten i Råde menighetsblad hvor han bruker mye store bokstaver for å vise at *Livet* nettopp er noe mer enn det jordiske livet.

Åndskamp og eskjatologi

I For Fattig og Rik fremhever Omdal den åndelige kampen i en andakt som omhandler Paulus' metafor om idrettsarenaen i Fil 3,12-14. I denne sammenheng skriver han:

Har vi noen muligheter da til å komme videre? Nei! Våre muligheter er lik null. Men hør! : «Og ham forkynner vi, idet vi formaner hvert menneske og lærer hvert menneske med all visdom for å fremstille hvert menneske fullkomment i Kristus. For dette arbeider jeg og, idet jeg strider ved hans kraft, som virker i mig med styrke.» Kol 1, 28-29 .

GUD HAR STILT SINE HIMMELKREFTER TIL DISPOSISJON FOR OSS I KAMPEN!

Her ligger vekten på kampen Paulus står i. Omdal peker på at i likhet med Paulus er vi avhengig av Guds nåde. Også vi får krefter fra Gud til å stå i kampen slik Paulus gjorde. Deretter siterer han blant annet 2. Tim 4, 8:

¹⁶¹ Martin Omdal, *Råde menighetsblad*, januar 1973: side 6

Så ligger da rettferdighetens krans rede for meg, den som Herren, den rettferdige dommer, skal gi meg på hin dag, dog ikke meg alene, men alle som har elsket hans åpenbarelse (2. Tim 4,8)¹⁶²

Av dette verset ser vi at forkynnelsen hadde et eskjatologisk preg. Det handlet om å bli klar for å stå til rette for Gud. Livet på jorden var en forberedelsestid der man skulle være lydige mot sitt kall. Og det var en tid der man måtte være våken fordi man ikke visste dagen og timen Herren kom igjen. Den etiske appellen handlet om å ta oppgjør med synd i eget liv slik at man kan stå ren og lytefri for Guds ansikt, og *få sin sak i orden*. Å få sin sak i orden var et typisk indremisjonsuttrykk.

I forbindelse med at Omdal pensjonerte seg i 1994 skrev For Fattig og Rik en artikkel hvor han kommenterer hvor viktig det eskjatologiske aspektet var for ham:

«En eldre forkynner, Gustav Mevik, prekte om kallet og sa noe som stadig sitter fast i meg: «Jeg våget ikke å bli stående på dommens dag og se mennesker gå evig fortapt fordi jeg var ulydig mot mitt himmelske kall». Når jeg tenker på om jeg skulle ha sviktet, får jeg frysninger på ryggen»¹⁶³.

Frelse og fortapelse

Det fortelles også at Omdal ikke gikk av veien for å forkynne livets to utganger. Han forkynnte radikalt både om synd og nåde, og konsekvensene som var himmel eller helvete. Om folk ble skremt av denne forkynnelsen varierte nok. Noen kunne nok føle seg skremt eller presset til å ta standpunkt, og det sjelesørgeriske aspekt ved forkynnelsen stod ikke alltid i første rekke hos Omdal. Men i følge intervjuobjektene var han helt klart bibelsk i sin utlegging, og mange mennesker ble ledet til tro gjennom hans forkynnelse.

¹⁶² Martin Omdal, «Andakt: «Jeg strekker meg ut»,» *For Fattig og Rik*, 1976: side 5.

¹⁶³ Tor Johannes Jensen, «Pensjonert fra Indremisjonen, men ikke fra kallet,» *For Fattig og Rik*, 16. februar 1994.

Ta valg

Yngvar Woxmyhrs forkynnelse utfordret til ettertanke. Et eksempel gjengis av en av intervjuobjektene. Woxmyhr forkynte at: *«Hvis man stod med et bein på brygga og et bein i båten, ville det gå galt. Man måtte foreta et valg og velge enten brygga eller båten.»*¹⁶⁴ Denne forkynnelsen dreide seg om å vende seg fra en måte man levde, og til noe annet. Men selv om det var en sterk etisk appell fortelles det at dette ikke ble konkretisert i detalj. Hva man skulle ta oppgjør med overløst forkynneren til tilhørerens egne tanker, samvittighet og Den Hellige Ånds tale til hjertet. Dette var forkynnelse som brakte tilhøreren inn i ettertanke og besinnelse over eget liv.

*«Jeg husker appellen til følelsene og valgene. Man ble oppfordret til å gå frem og ta valget. Dette skjedde i forbindelse med sang. Gjerne som Yngvar Woxmyhr fremførte med gitar, eller som Martin Omdal fremførte med trekkspill. Sangene refererte til Jesus som ønsker at vi skal leve et liv nærmere han. De handlet om at å tre inn i det kall han har for vårt liv og som vi nå står på avstand fra på grunn av det syndefulle livet vi i øyeblikket lever.»*¹⁶⁵

Her ser vi at Omdal og Woxmyhr opptrådte som sangevangelister. Sang og musikk var et virkemiddel i forkynnelsen som gikk lenger inn i hjertet på tilhørerne enn det talte ordet. Sangen involverte følelser og det emosjonelle (*pathos* i retorikken). Sangevangelismen hadde sitt forbilde i anglo-amerikansk vekkelsetradisjon. Metodismens grunnlegger John Wesleys bror Charles Wesley var poet og salmedikter og ble viktig i vekkelsetradisjonen.

Ettermøte

I forkynnelsen finner vi trekk av den rosenianske omvendelsesappellen *«kom som du er, og bli frelst i kveld»*. Invitasjonen på møtene var slik at det gjaldt å overgi seg her og nå, så man kunne bli frelst. Omdal adresserte tilhørerne direkte i andre person. Han spurte tilhøreren: *«Lever du?»*, og utfordret til å komme frem for å ta i mot det nye livet.

Referatet fra 1973 forteller at *«det hver kveld kom mange fram til fornyelse og forbønn,*

¹⁶⁴ Intervju nr. 1

¹⁶⁵ Intervju nr. 1

også noen som gav sitt liv til Gud».¹⁶⁶ Det såkalte *ettermøtet* var også noen ganger lagt opp slik at man ble utfordret til å knele ned i benkeradene for å markere sin overgivelse. Ved flere anledning var det folk som ikke var aktive i kirke eller bedehus, eller som ikke kalte seg kristne som overgav seg i denne delen av møtet.

Noen ganger var det også vitnemøter, eller åpent for at folk fra salen kunne komme fram og dele et vitnesbyrd eller et gudsord. Dette skjedde blant annet på ungdomsleiren i Brumunddal. Dette kunne bli sterke og følelsesladde fortellinger der man kom hverandre nært innpå livet.

4.3. Sanger

Sangen var som vi har vært inne på tidligere, et sterkt virkemiddel i det å bevege hjertene under vekkelser. Med den angloamerikanske og rosenianske tradisjonen hadde omvendelsesappellen blitt tydeligere. I vekkelsene på bedehuset var det med denne nye vekkelsesformen kommet et større folkelig innslag i sangen og musikken, enn det var i kirken. Flere *verdslige* instrumenter som gitar, fiolin og trekkspill ble tatt i bruk, og musikken hadde enkle vers og refreng. Det at Martin Omdal brukte trekkspill under møteaksjonen i Råde kirke var for mange nokså radikalt. Trekkspill var nok for mange forbundet med dans og slikt som ikke hørte hjemme på bedehuset og i kirken.

På møtene både i 1973 og 1979 var det flest eldre evangeliske bedehussanger mens de moderne karismatiske lovsangene først kom inn med lovsangsfellesskapet høsten 1979¹⁶⁷. Dette tyder på at den karismatiske bevegelsen med en ny sangform hadde fått større innflytelse i Råde sent på 1970-tallet. Men under møteuken i 1979 var det en mer tradisjonell sangstil. Mange av sangene var kjente og kjære, også for dem som ikke var spesielt aktive på bedehuset. Dette var med å skape tilhørighet og gjenkjennelse for dem som kom utenfra. Flere av sangene hadde budskap rettet spesielt mot ungdom.

Intervjuobjektene kunne huske flere av sangene som ble brukt, og vi ser at sangene hadde ulike motiv. Det var takke og lovprisningssanger til Jesus slik som *Navnet Jesus* og

¹⁶⁶ Referat og regnskap undertegnet Henrik Sogn, leder for komiteen.

¹⁶⁷ Intervju 1 og 5

Salige visshet. Det var sanger om hvordan Gud leder som en hyrde: *Han tek ikkje glansen av livet*, og oppfordring til å leve nær Gud *Kom som du er til min frelser. Han tek ikkje glansen av livet* av Matias Orheim legger vekt på at livet som kristen ikke blir kjedelig, men at det gir en ny dimensjon til tilværelsen. Det var også sanger om å leve et liv i helliggjørelse som *Et ungdomsliv er skjønt som morgenrøde* og *Vis meg veien kjære frelser*. I forbindelse med ettermøtene brukte man blant annet en sang av Woxmyhr som lød: «*Kjære venn som er bedrøvet i ditt hjerte, og som lenge har gått på syndens vei...*», og *Just som jeg er. Just som jeg er* var typisk for Billy Grahams ettermøter og handler om at man kan legge hele livet frem for Gud.

Gjennomgangssangen i 1979 hadde følgende refreng:

*«I de sene aftenstunder står han speidende mot jord,
mens hans tjener legger siste hånd på himlens bryllupsbord.
På et vink ifra sin far han henter brudeskaren hjem.
Å, min venn, skal du da være iblant dem?»*

Siste verset av sangen lyder:

*Vil du med når Jesus kommer? Vil du møte Ham i sky?
Vil mot verdens storm du finne sikker ly?
Han har kalt deg mange ganger, nå han kaller deg å ny.
La ei nådens siste time fra deg fly.*

Her ser vi brudemotivet som var typisk for mange av vekkelsessangene. Motivet formidler en inderlighet og nærhet i forholdet mellom Kristus og den troende.¹⁶⁸ Det handler om å bli klar til den dag da Brudgommen, Kristus, henter hjem sin Brud, den troende, på den ytterste dag. Brudemotivet knyttes her til forholdet mellom enkeltindividet og Kristus. Et typisk trekk for vekkelsessangene er spørsmålsstillingen som kommer i siste vers: Her settes man på valg: *Vil du med når Jesus kommer?* Valget skjer i kveld, og man må ikke la muligheten gå fra seg. Brudemotivet kommer også til

¹⁶⁸ Vidar Kristensen, *Tro blir til sang*, side 80

uttrykk i sangen *Salige visshet* som også ble sunget under vekkelserne i Råde. Av bibelske referanser til dette motivet har vi liknelsen om de fem dårlige og de fem gode brudepikene (Matt 25,1-13) Kongssønnens bryllup (Matt 22, 1-14) Det store gjestebudet (Luk 14,15-24). Det eskatologiske aspektet, og spenningen mellom den nåværende og den kommende verden er fremtredende i disse lignelsene.

Just som jeg er

Et eksempel på en sang i typisk Billy Graham stil har vi i *Just som jeg er*. Sangen som i den engelske versjon heter *Just as I am*, ble skrevet av den engelske sangforfatteren Charlotte Elliott (f. 1789- d. 1871) i 1835¹⁶⁹. Sangen er sterkt subjektiv om forholdet mellom *jeg og Jesus*. Den formidler en dyp hengivenhet til Frelseren midt i nød, sykdom og skrøpeligheit. Særtrekk er den personlige tiltalen til Gud, og motivet *Guds lam*: «*Jeg kommer, o Guds Lam, til deg*». Dette er et motiv fremtredende i Jesaja, Johannes-evangeliet, og særlig Johannes åpenbaring. Guds lam som «*bærer bort verdens synd*» (Joh 1, 29), henspiller på den lidende tjener i Jesaja. I Jesaja 53 står det at «*Herren lot den skyld som lå på oss alle, ramme ham. Han ble mishandlet, og han ble plaget, men han opplott ikke sin munn, lik et lam som føres bort for å slaktes*». I Johannes Åpenbaring er Guds lam et bilde på den seirende Jesus Kristus. Han er den eneste som er funnet verdig til å åpne seglet (Joh åp 5,2ff). Han led døden tok menneskers sorg og smerte, og har nå frikjøpt menneskene fra synd og skyld med sitt blod. Sangen har en ærlig fremstilling av livet. I vers fem formidler Elliott at midt i nøden må mennesket tro på Guds løfter: «*Hva du har lovet i ditt Ord*». Og vers seks er igjen fylt av håp og fred: «*din kjærlighet har brutt hver mur og hindring ned; du skjenker meg en evig fred*».

Fall til ro

På ungdomsmøtene ble noen andre sanger mer brukt slik som: *Fall til ro* sunget, og noen negro spiritual sanger slik som *Nobody knows* og *We shall overcome*.

¹⁶⁹ Leif Haugen, *Salmebloggen til Leif Haugen*, 4. september 2010, <http://leifhaugen.bloggnorge.com/2010/09/04/just-som-jeg-er/> (funnet desember 2., 2010).
og Christoffer Knapp, *Biography of Miss Charlotte Elliott*, 14. oktober 2010, <http://www.stempublishing.com/hymns/biographies/elliott.html> (funnet desember 2., 2010).

Fall til ro er en sang av W. Carter som ble oversatt til norsk av Gregers Lundh (f. 1953-). Lundh var en av frontfigurene i Jesusvekkelsen rundt Trefoldighetskirken og *Guds fred* i Oslo, og var medlem i den populære gruppen *Kari Hansa og Gregers Hes*. Gruppen formidlet kampsanger og fredsviser med radikale tekster om å følge Jesus og hadde et kritisk blikk på overflodssamfunnet. Fall til ro er en sang om hvile og kontemplasjonen, og står i kontrast til jaget i forbrukersamfunnet. Sangen viser til Matt 6,33 om å først søke Guds rike. Å søke Guds rike gjør man ved å sette seg ned og kjenne at Gud er Herre. Da vil Guds Ånd falle, og Gud vil kalle til å gå ut, selv om man legger verden bak seg. Melodien er moderne og enkel med gjentakelser. Stilen i versjonen til *Kari Hansa og Gregers Hes* var moderne visesang med enkle gitarakkompangement flerstemt sang, og strykere og tverrfløyte i bakgrunnen. At denne sangen var så populær i Råde på denne tiden er tegn på at ungdommene var inspirert av det som skjedde i Oslo rundt *Guds Fred* på denne tiden. Og på mange måter var den kristne ungdomskulturen i Oslo leverandør for musikk og stil for kristne miljøer over hele landet.

4.4. Bønneaksjon

Helt fra kirkens opprinnelse har bønn vært i kjernen av kirken og det kristne fellesskapet. Bønnen er å forstå som mer enn bare Guds navn i menneskers tanker og bevissthet. Bønn har et *mystisk* aspekt som innebærer en samtale mellom Gud og mennesker, der mennesker gjenkjenner Guds nærvær.¹⁷⁰ Det er et pulsslått i det kristne livet. Slik var det også i Råde. I forbindelse med møteukene i 1973 og 1979 i Råde var strategien blant initiativtagerne og de kristne støttespillerne å *dekke bygda i bønn*. Skulle man oppleve Guds besøkelsestid og at vekkelsen brøt ut, var det viktig at mange ba, og at bønnen var strategisk rettet mot de ufrelste og de frelstes oppvåkning.

Bønnekort

Før å dekke bygda i bønn hadde man jevnlig bønnemøter i forkant av aksjonene. På bønnekortene som ble sendt ut til de aktive i kirke og bedehus var det oppfordring om å be om konkrete emner i hverdagen. Med kortene motiverer man og skaper begeistring for bønn. Bønnekortet i 1973 viser noe av teologien knyttet til bønn og vekkelse.¹⁷¹

¹⁷⁰ Radler, Aleksander *Kristen dogmatik* studentlitteratur Poland 2006. side 488

¹⁷¹ Indremisjonens ungdom i Råde, «Veien oppad er fri,» *Flyer/bønnekort* (1972/1973)

«VEIEN OPPAD ER FRI.

Som Guds barn har du retten til å be til Ham som har all makt og som holder hele verden i sine hender.

Der vi beder om noe etter Hans vilje, da hører han oss. Jesus sier: Alt det I beder om og begjærer, tro bare at I har fått det, så skal det vederfares eder. Hvilket løfte! For en utfordring! Med dette kort vil vi be deg ta tid til å be om disse ting:

1. *om vekkelse i Råde, at den må begynne med meg.»*
2. *Jesus: I ditt blod er mine synders forlatelse. Gjør meg ydmyg, fyll meg med din kjærlighet og din Hellige Ånds kraft. Lær meg lydighet til ditt store navns ære».*
3. *For møteserien «NYTT LIV» 6. – 18. febr. 1973 og Martin Omdal og andre som forkynner Guds ord.*

Hilsen Indremisjonens ungdom i Råde.»

Uttrykket «*Veien oppad er fri*» er et teologisk utsagn: Det er ikke noe som hindrer den bedende i å få svar. Denne overskriften underbygges med at selve kortet er formet som en pil. Fordi Gud er allmektig har han også makt til å gi det man ber om. Det er den seirende bønn som uttrykkes her. Det handler om å ha tro på Guds løfter om bønn.

Videre ser vi at man har forventning til en vekkelse som er både individuell og kollektiv. Vekkelse er forstått som en kollektiv bevegelse i bygda Råde, men det starter med individets oppvåkning. Det er forbederen selv det starter med.

Motivet her er at Jesu blod dekker våre synder. Dette er et typisk motiv i offerteologi.¹⁷² Sonoffertanken og den objektive forsoningslære er typisk i pietismen og vekkelseskristendommen. Objektiv forsoning er at Gud endrer sin vrede til kjærlighet overfor menneskene gjennom Jesu Kristi forsoning på korset¹⁷³. Denne forsoningslære

¹⁷² for eksempel Hebreerbrevet 13, 11-12

¹⁷³ Radler, Aleksander *Kristen dogmatik* studentlitteratur Poland 2006. side 258

ble rendyrket i tradisjonen etter Rosenius, og særlig i Norsk Luthersk Misjonsamband. Også i dette bønnepunktet er det forbederen selv vekkelsen begynner med. Det begynner gjennom ydmykhet, kjærlighet og Den Hellige Ånds kraft. Uttrykket å bli fylt av *kjærlighet* og *Den Hellige Ånds kraft* er typisk for den nyere karismatikken selv om det også er til stede i eldre vekkelsesforkynnelse.

I 1979 har bønnekortet mer preg av takkeemner¹⁷⁴:

«Vær utholdende i bønn.

Våk og be med takk til Gud. Kol. 4,2

TAKK for rik Bibel-helg

TAKK for at Jesus har seiret over Satans makt

TAKK for at Han vil at alle mennesker skal bli frelst

TAKK for at Jesu løfter holder

TAKK for at vekkelsen kommer

BE for Yngvar Woxmyhr

BE for to eller tre av dine naboer at de må bli frelst»

Takken er en viktig del av bønnen. Det bibelske grunnlaget her er kanskje fil 4,6 om at vi skal be med takk. Man takker for Jesu seier over Satans makt som en proklamasjon i ånde verden. Her er det kamp-seier motivet, med vekt på seieren, som kommer tydelig frem. Det er den oppstandne Kristi makt og styrke man takker for. Vi ser at bønnen har et mer offensivt preg i 1979 enn i 1973.

I et av brevene Magne Aker referer til i sin bok ser vi noe av den samme teologi som gjenspeiler seg i bønnekortet fra 1979¹⁷⁵:

«La oss i tro til Ham som har seiret på Golgata i Jesu Navn, stanse Satans angrep på Råde. Han er beseiret! Englene vil stå vakt rundt bygden og rundt kirken og fordrive alt fiendens velde. I tro setter vi foten på bygda og inntar nytt land med nytt liv.

¹⁷⁴ Bygg-opp komiteen, NYTT LIV, bønnekort 1979 (Flyer).

¹⁷⁵ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme.* (Råde: Magne Aker, 2007).

Fienden er slagen, ja flyktet, vi takker Gud for seieren. Da de så opp så de ingen uten Jesus alene».

Her er også det samme motivet tydelig fremme. Det er en kamp om bygda Råde som skjer i den åndelige sfære. Seieren skjer når de kristne tror Guds løfter og budskap. Bruken av begrepet å handle *i tro* minner om en teologi man finner i trosbevegelsen. Sitatet: «*Da de så opp så de ingen uten Jesus alene*» står i Matteus 17,8 i forbindelse med forklarelsen fjellet.

Bønn og faste

Bønn og faste var også viktig i tilknytning til møteukene i 1973 og 1979. En av intervjuobjektene forteller om effekten av faste i 1973.¹⁷⁶ Vedkommende bestemte seg for faste fra mat, og forteller at dette førte til et gjennombrudd slik at møtene fra neste dag fikk mye større oppslutning. Det fortelles også at det var bønnemøter i sakristiet i Råde kirke underveis i aksjonen i 1979. Noen ganger hadde man også bønnetetter hvor man ba frem til tidlig morgen.

Bønnekamp i indremisjonen

Spørsmålet er om denne type bønnekamp er noe nytt i norsk kirkeliv som kom inn i Råde med karismatikken eller om dette er noe som alltid har vært en del av forkynnelsen:

Generelt kan man si at kamp-seier motivet fikk fornyet tyngde med Gustaf Auléns bok fra 1930 *Den Kristna försoningstanken*.¹⁷⁷ Her redegjør han for ulike vektlegginger i forsoningslæren og løfter spesielt fram motivet om Kristus som seierherre, *Christus Victor*. Dette er et motiv som også ble mer fremtredende med den karismatiske bevegelsen.

Men totalt fremmed var motivet heller ikke hos indremisjonslederen Ole Hallesby. Han skriver i *Fra bønnens verden* om bønn som kamp med grunnlag i blant annet Romerne

¹⁷⁶ Intervju nr. 4

¹⁷⁷ Gustaf Aulén, *Den kristna försoningstanken: huvudtyper och brytningar* (Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1930).

15, 30-31.¹⁷⁸ Bønn var for Hallesby ikke en kamp *mot* Gud, men en *forbønn* som strider *med Gud*. Også *faste* ble omtalt hos Hallesby. Faste var en del av bønnens kamp. Hallesby forstod faste som blant annet avholdenhet fra mat, drikke, søvn, hvile, omgang med mennesker i en kortere eller lengre tid. Han pekte på at Jesus løfter fasten inn i *den nye pakts frihet, ut av den gamle pakts lovtvang*¹⁷⁹. Og med det løser vi på våre materielle bånd og samler «*sjælens kraft om det usynlige og evige*». Ved fasten sier Hallesby at Ånden virker til å gjennomlyse hele menneskets indre og frigjøre mennesket til å oppnå uhindret forbindelse med bønnens Ånd igjen.

I Carl Fredrik Wisløffs *Jeg vet på hvem jeg tror* er bønnens kamp ikke vektlagt i samme grad som hos Hallesby. Han nevner bønneformene: lovprisning, tilbedelse, bønn om å få noe, og forbønn. Han sier at når vi ber er det vesentlige at vi ber i Jesu navn. Jesus er ypperstepresten som går i forbønn for oss. Wisløff sier at selv om Bibelen gir løfter om bønnehørelse er ubesvarte bønner en gåte i kristenlivet. Hans anliggende er først og fremst at ubesvarte bønner i møte med nød og lidelse er et smertefullt trosproblem som vi må ta på alvor.¹⁸⁰

Generelt kan vi si at på grunn av faren for lov og gjerningstrelldom, har fenomenet bønnekamp og faste aldri vært langt fremme i luthersk teologi. Fasten som er en del av denne bønnekampen hører til livet i *helliggjørelsen*, og man står lett i fare for å knytte det til læren om *rettferdiggjørelse*. Da ville det føre til en form for synergisme der fasten medvirker til menneskers frelse.

Bønnekamp og trosbevegelse

Spesielt i trosbevegelsen, men også i den karismatiske bevegelse fikk bønnekamp en mer sentral rolle. Trosbevegelsens far Kenneth Hagin forstod bønn som *middel* i kampen mellom godt og ondt. Kenneth Hagins lære kom til Norge via Livets Ord i Sverige og Oslo Kristne Senter utover på 1980-tallet. Kjell Olav Sannes skriver at «*Hagin ser på bønn som*

¹⁷⁸ Ole Hallesby, *Fra bønnens verden, et ord til trøtte bedere* (Oslo: Lutherstiftelsens Forlag, 1928): side 125.

¹⁷⁹ Ole Hallesby, *Fra bønnens verden, et ord til trøtte bedere* (Oslo: Lutherstiftelsens Forlag, 1928): side 140

¹⁸⁰ Wisløff, Carl Fredrik *Jeg vet på hvem jeg tror*. 4. reviderte utgave Luther forlag 2000

*det å trenge seg gjennom de onde makter som hindrer Guds svar fra å komme fram til oss. Bønn blir altså virkelig kamp, nemlig mot den ondskapens åndehær som befinner seg rundt jorda»*¹⁸¹. Hagin vektlegger at man må be i tråd med den troendes rettigheter og autoritet. Den troende må gjøre sin del, bønner, for at Gud skal kunne handle. Man kan så å si *kreve* det Gud har gitt menneskene rettigheter på. På grunn av korsets seier har Gud seiret over både synd, sykdom og lidelse, og dette er seire som man i bønn skal proklamere over den onde åndeverden.

I den karismatiske bevegelse hadde man ikke samme søkelys på troens *prinsipper* og menneskets *rettigheter* som i trosbevegelsen. Men med karismatikken konsentrerte man seg mer om åndsmanifestasjoner, og kampen mellom det gode og det onde.¹⁸²

Vi ser at takkebønnene i 1979 har preg av *proklamasjon* og *seier*. Man stoler på Guds løfter i forventning og tro, ved å takke for ting som ennå ikke er en realitet. Dette ligner en bønnepraksis man finner hos for eksempel Hagin og den koreanske pastoren David Yonggi Cho (f. 1936-) som har vært leder av en av verdens største menigheter Yoido Full Gospel Church i Seoul i Korea, og som har gitt ut flere bøker om bønn oversatt til norsk¹⁸³.

Vi kan ikke på grunnlag av materialet fra 1979 si at man ikke dro det like langt som Hagin, som sier at mennesket har visse rettigheter overfor Gud. Hagins lære var en lære som jeg vil si nedgraderte Guds allmakt, og gjorde bønner formelpreget fremfor et privilegium og mysterium. Men det kan se ut som bønnekortene gikk i retning av en teologi man finner i trosbevegelsen: Teologien bar preg av at bønn i tro på Guds løfter vil ha en konkret effekt på Råde, selv om man overlot bønnesvaret til Gud og Guds nåde. Å be i tro var da ikke forstått som den frelsende tro, men troen som en *overbevisningens nådegave*. Kanskje hadde den teologiske påvirkningen og utvklingen fra 1973-1979 mer

¹⁸¹ Kjell Olav Sannes, *Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeliggjorte Gud-en analyse av Kenneth E. Hagins lære* (Refleks Publishing, 2005): side 58.

¹⁸² Lislrud, Gunnar: side 107 *ikke en en kamp mot kjøtt og blod i Jeg tror på Den Hellige Ånd- Vår lutherske kirke i møte med den karismatiske utfordring* Gyldendal norsk forlag 1982

¹⁸³ Paul Yonggi Cho, *Be slik Jesus gjorde [oversatt: av Victor Skimmeland]* (Hermon, 1988).

i retning trosbevegelsesteologi skjedd på grunn av relasjonen Magne Aker hadde med Åleskjær (som hadde hatt møte i Råde i mars 1974)¹⁸⁴ og personer nært knyttet til trosbevegelsen? Men dette kan jeg ikke gi entydige svar på.

Strategisk bønn

Bønnekortene og bønneaksjonen gir uttrykk for at bønn er en *strategi* for at det skal bryte ut vekkelse i Råde. Ved å be for to eller tre av sine naboer vil man *dekke* bygda i bønn. Strategisk bønn og bønnevangelisering var i mange tilfeller knyttet til amerikanskinspirerte metoder. Armin Gesswein, en av bønnelederne i Billy Grahams aksjoner¹⁸⁵ er et eksempel.¹⁸⁶ Bønn er da å forstå som en del av metodikken i evangelisering og vekkelse.

4.5. Den Hellige Ånd i forkynnelse og fromhetsliv

Karismatiske innslag i møteukene 1973 og 1979

Flere av lederne var influert av den karismatiske bevegelsen på ulike måter. Dette gav seg uttrykk i spesielle kjennetegn fra den karismatiske vekkelsen som jeg har gjort rede for tidligere. Magne Aker forteller i sin bok om det vi kan kalle en skjellsettende *karismatisk erfaring* av Den Hellige Ånd da han begynte å tale i tunger i februar 1972 i etterkant av et møte med Aril Edvardsen.¹⁸⁷ Det samme opplevde andre ledere i følge intervjuer. Det fortelles også at forkynner Martin Omdal selv talte i tunger og hadde hatt karismatiske erfaringer og opplevelser.

Under møtene i 1973 fortelles at ekstraordinære nådegavene som helbredelse, profetiske budskap og tungetale med tyding kom til uttrykk. Men dette skjedde ikke veldig ofte. Det var fremmed og uvant for mange av tilhørerne, og det opplevdes svært

¹⁸⁴ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme.* (Råde: Magne Aker, 2007). 9side 154

¹⁸⁵ Fred A. Hartley, *Alt ved bønn – Armin Gessweins nøkler til et åndsfylt liv* (Borhaug: Frihet forlag, 2006)

¹⁸⁶ Ed Silvano, *Bønnevangelisering; [oversatt av Oddvar Nilsen]* (Ottestad: Prokla-media, 2001).

¹⁸⁷ Magne Aker, *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme.* (Råde: Magne Aker, 2007): side 36.

ubehagelig å dele budskapet. Mange forstod ikke hva det dreide seg om og familiemedlemmer ble skeptiske. Men for andre var dette frigjørende opplevelser og budskap.

Det fortelles også at Martin Omdal ba og salvet mange mennesker, og at noen ble helbredet.¹⁸⁸ I forbindelse med sin pensjon gjengir For Fattig og Rik følgende betraktning fra Omdal:

«De ekstraordinære nådegavene burde nok forkynnes mer i Indremisjonen. Men jeg ser at de som reiser som evangelister på landsbasis, reiser med oljeflaska i kofferten og forkynner nådegaveaspektet fullt og helt. For det hører jo med, sier han med et smil.»

I tilknytning til møtene ble det snakket både om åndsfylde, helbredelser, tungetale og profeti. Martin Omdal sa om møteuken i 1973 til Vårt Land at: *«Vi har i det hele fått oppleve Helligåndens fylde og fått se nådegavene i funksjon»*.¹⁸⁹ Og på ledermøtet den 8. april 1973, der man utrustet lederne, ba man om en kraftutrustning med håndspåleggelse, noe som var typisk i den karismatiske bevegelsen.

Selv om karismatikken kom til uttrykk i forskjellige forsamlinger (bedehus) i Råde understreker flere av intervjuobjektene at det ikke var ødeleggende eller skapte splittelse. Det fortelles om enkeltepisoder hvor forkynnere kom utenfra til bedehus hvor det endte i uenighet og splid.¹⁹⁰ Men lederne på bedehusene som hadde karismatiske erfaringene betegnes som edruelige og troverdige. Nådegavene bidro først og fremst til å gjøre Jesus tydeligere og skape en større nød for de ufrelste.

¹⁸⁸ Intervju nr. 1

¹⁸⁹ Ingvar Haddal, «Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet,» *Vårt Land*, onsdag 11 april 1973.

¹⁹⁰ Intervju nr. 2

4.6. Fellesskap og tilhørighet

I 1979 er det uttalte målet for møtene: «*at de alle må bli frelst, og - at vi alle kom nærmere Jesus og hverandre*». ¹⁹¹ Allerede i denne målsetningen ser vi at den klassiske vekkelseskristendommen kommer til uttrykk. Det ble skilt mellom *de* utenfor og *vi* innenfor. På grunn av bedehusenes lange historie i bygda hadde nok mange definert sitt forhold til vekkelsesbevegelsen og bedehusene. For å krysse de etablerte skillelinjene måtte man derfor ha en innbydende invitasjon til bygda:

I invitasjonen til møte i menighetsbladet i 1979 gikk appellen til både den frelste og den ikke-frelste. ¹⁹² Den ikke-frelste omtales som venn, bror og søster. Appellen gikk til den indre tomhet og mangel i livet som Jesus kunne fylle. Det handlet om den personlige relasjon med Gud – å bli kjent med Jesus. Jesus er den som tilbyr en indre fred. Vi ser at teksten i innbydelsen i menighetsbladet er formulert nærmest som en bekjennelse:

«Avgjørelsen ligger hos deg: Du må si ja Jesus, jeg behøver deg. Jeg ser at jeg innerst inne ikke er god i alle mine tanker. Jeg synder. Men jeg tror at du kan tilgi min synd, Jesus, slik at jeg kan bli frelst og, som David, glede meg i mitt liv». ¹⁹³

Det er tvilsomt at dette appellerte og tiltrakk seg folk som i utgangspunktet var skeptiske til bedehuset. En av intervjuobjektene sier at: «*Det er vanskelig å nå kirkefremmede med den typen møte. Man fikk med de som allerede så positivt på kirke og bedehusvirksomhet.*» Men flere utenforstående som hadde vennskap og relasjoner til folk på bedehuset og hadde en åpen innstilling kom som følge av innbydelser og evangeliseringsaksjonen i forkant. Og flere av dem tok valg i løpet av møteukene.

Skepsis til vekkelseskristendommen

Det fantes også en skepsis til vekkelseskristendommen blant kristne i Råde.

KFUK/KFUM var ikke med som arrangører i aksjonen, ettersom deres profil var mer

¹⁹¹ Bygg-opp komiteen, «NYTT LIV møter i Råde Kirke 1979.» *Flyer med informasjon til forbedere og andre* (1978/1979).

¹⁹² «Råde menighetsblad,» januar-februar 1979: side 11.

¹⁹³ *ibid*: side 11.

lavterskeltilbud og ikke tradisjonell vekkelsekristendom. I sammenheng med møteuker var det også problematisk at vekkelse var et honnørord og fikk mye oppmerksomhet. Møteaksjonene tiltrakk seg mange mennesker, men ikke alle. For dem som foretrakk å gå på gudstjeneste, bibelgrupper eller i foreninger fremfor vekkelsesmøter var det ikke noe tilbud under møteukene. Men når man fremmet ønske om at aksjonen skulle bli avsluttet til fordel for det etablerte menighetslivet ble det argumentert med at man ikke kunne stå i mot Guds verk i vekkelsen. Et slikt autoritært utsagn kunne ingen stå seg i mot. Vekkelse som honnørord ble også i noen grad opplevd som en nedgradering av det viktige arbeidet i menighetene der flere markerte sin tro ved å gå til nattverd for første gang uten at dette nødvendigvis fikk så mye oppmerksomhet.

Forskjellige typer felleskap

Det var også en viss forskjell på fellesskapstypene i kirke og bedehus. Bedehusfellesskapene særlig på Betel og Grimstad (Indremisjonens bedehus) var steder hvor vekkelsekristendommen stod sterkt og kriteriene for tilhørighet var klare. Hadde man tatt et klart standpunkt og tilhørte de omvendte var man en del av fellesskapet. I ungdomsmiljøet på Misjonshuset og KFUM/KFUK miljøet var det mer såkalte *lavterskeltilbud* knyttet til aktiviteter.

Når det gjelder kirken og bedehusene var fellesskapet i kirken av typen *kjernemenighet* hvor det var en *kjerne* av aktive, mens flere var perifere og mindre aktive.¹⁹⁴

Fellesskapet i kirken var i hovedsak samlet om gudstjenesten.

Konfirmantarbeidet i kirken var også en type arbeid som samlet ungdommer fra et bredt lag av bygdas befolkning. Konfirmantarbeidet krevde ledere, og det rekrutterte man fra bedehus og Tomb jordbruksskole. Samarbeidet varierte noen ganger, og kirkelige ansatte opplevde noen ganger å stå litt alene. Men vinterleiren for ungdom i 1979 viser også at samarbeidet mellom bedehus og kirke også fungerte.

¹⁹⁴ Hegstad, Harald: side 94 *Kirke i Forandring* Luther Forlag Oslo 1999

Lovsangsfellesskapet og kimen til splittelse

Lovsangsfellesskapet som oppstod høsten 1979 hadde et mer karismatisk preg med lovsang, bønn og de ekstraordinære nådegavene. For mange var dette frigjørende og til stor oppmuntring. Flere kirkefremmede ble med i dette fellesskapet som ikke hadde hatt noen tidligere tilknytning til verken kirke eller bedehusfellesskap.

Men fellesskapet tiltrakk seg som nevnt også mennesker fra utenom de tradisjonelle bedehusmiljøene og kirkelig miljøene. Både fromhetsuttrykk i sangvalg, og teologi ble preget av dette. Den mer luthersk-karismatiske profilen man hadde hatt under blant annet møteukene i 1973 og 1979 ble utfordret. Den tverrkirkelige enheten som oppstod i lovsangsfellesskapet ble grunnlagt på relasjoner og den felles karismatiske erfaringen, fremfor på et teologisk grunnlag. Karismatikken kan man si ble mer rendyrket, og tyngdepunktforkyvningen fra *rettferdiggjørelse* til opplevelse av *kraft* ble nok derfor gradvis et faktum. Kimen til denne utviklingen ligger i at den karismatiske bevegelsen hadde kommet på begynnelsen av 1970-tallet.

Også det at Magne Aker som var en av hoveddrivkreftene gikk i retning av teologi preget av trosbevegelsens Ulf Ekman i Sverige, og baptistisk dåpssyn fikk betydning. Da fellesskapet mot slutten av 1980-tallet ble splittet og nye menigheter ble dannet kom teologiske forskjeller til uttrykk ved at Moss bibelsenter ledet av Magne Aker stod for et baptistisk dåpssyn, mens Råde Frikirke stod for barnedåp.

Kapittel 5: Karakteristiske trekk ved vekkelsene i 1973 og 1979

Vekkelsesmøtene i 1973 og 1979 ble blant annet holdt i kirken med Indremisjonsselskapets emissærer som forkynnere. Indremisjonens vekkelsesprofil og teologi var først og fremst det som karakteristiske møteukene. Indremisjonsprofilen som kom til uttrykk i sang og forkynnelse bar preg av teologiske motiver som eskjatologi, forholdet mellom liv og død, og utfordring til ettertanke og til å ta valg. Sangene var først og fremst kjente og kjære eldre evangeliske sanger, men også de mer moderne sangene fra det karismatiske *Guds Fred*-miljøet i Oslo ble tatt i bruk. Trekk fra Billy Graham og Navigatørene kjenner vi igjen i blant organisering og planlegging av vekkelsene.

Men også elementer fra den karismatiske bevegelse og trosbevegelsen kom til uttrykk. Vi har sett at den karismatiske bevegelse la mer vekt på åndelige gaver og åndsutrusning enn det som var vanlig i Indremisjonsselskapet. I indremisjon lå vekten i forkynnelsen først og fremst på rettferdigjørelsen ved tro. Den nye form for karismatikk kom enkelte ganger til uttrykk i forbindelse med profetiske ord og helbredelser under møtene. Men dette medførte ikke en tyngdepunktforskyvning i forkynnelsen. Innflytelsen fra trosbevegelsen var spesielt synlig på bønnekortene.

Et spesielt trekk ved møteukene var at vekkelse med en indremisjonsprofil var uvanlig på denne tiden. Lekmannsorganisasjonen var generelt på tilbakegang på 1970-tallet. En *Vårt Land* overskrift understreker at vekkelsene var uvanlige: *Etter syv ukers vekkelsesmøter: Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet*¹⁹⁵

¹⁹⁵ Ingvar Haddal, «Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet,» *Vårt Land*, onsdag 11 april 1973.

Kan vi betegne møteukene i 1973 og 1979 som vekkelsers?

På slutten av kapittel 2 definerte jeg vekkelsers som:

«et fenomen som oppstår når Guds Ord ved Den Hellige Ånd virker til endring og fornyet mening i tilværelsen for en større gruppe mennesker. Ofte står en tydelig lederskikkelse i spissen, og konsekvensen av vekkelsen blir at menneskene bevisst slutter seg til en gruppe eller bevegelse».

I Råde var den tydelige lederskikkelsen først og fremst Martin Omdal. Hans lederstil kan betegnes med begrepet *karismatisk autoritet*. Forkynnelse til Omdal appellerte til menneskers følelser og hjerter, og han hadde evnen til å utfordre tilhørerne. Flere sluttet seg til bedehusfellesskapet og definerte seg som følge av møtene *innenfor*. Særlig i 1973 ble mange nye lagt til, men mange som allerede var kristne opplevde også en fornyelse som konsekvens av møtene. Dette gjør at man kan betegne møteukene i 1973 og 1979 som vekkelsers.

Lykkes vekkelsene?

De nære personlige relasjonene mellom lederne i vekkeselsperiodene på 1970-tallet var viktig. Dette virket konfliktforebyggende og gjorde at man stod sammen selv om man så ulikt på enkelte ting. I den grad man lyktes hadde relasjonen mellom lederne mye å si.

Møteukene var også godt organisert og planlagt. Dette gjorde at invitasjonen nådde langt ut i Råde. Og møtene 1973 hadde stor oppslutning med 250-300 mennesker hver kveld. Vekkelsene førte til en spenning mellom det daglige kirkearbeidet og vekkelsesarbeidet. Men spenningen var legitim ettersom alle ønsket vekst i menighetsarbeidet.

At flere i Råde, deriblant intervjuobjektene, snakker om vekkelsene på 1970-tallet i dag er også et tegn på at vekkelsen har satt varige spor. Mange opplevde å få kall til å ta utdanning innen kirkelig arbeid :

«Møtene førte til bevisstgjøring og et nytt engasjement. De som ble engasjert kunne hente mennesker til bibelgrupper, menighetsrådsarbeid, konfirmantledere, og etter hvert inn i kristen utdanning.»¹⁹⁶

Det fortelles at over ti personer fra ungdomsmiljøet arbeider i kirkelige stillinger den dag i dag.¹⁹⁷

Mye av grunnen til oppblomstringen i ungdomsmiljøet var godt organisert konfirmantarbeid, ungdomsklubber og ungdomsarrangement. I de sammenhengene ble ungdommene dratt med gjennom venner. Tilhørigheten var da knyttet mest til det sosiale. Men vekkelsemøtene hadde en noe annen profil som også hadde en effekt på ungdomsarbeidet. Noen av ungdommene fikk livsforvandlerlige erfaringer i løpet av møteukene, og dette fikk betydning for deres engasjement i det etablerte kristne arbeidet både på bedehus og i kirke.

Virket vekkelserne splittende?

Under vekkelserne oppstod en konflikt mellom det etablerte menighetsliv og møteukene. Men dette medførte ingen vedvarende splittelser. Årsaken til splittelserne på 1980-tallet har vi sett har tilknytning til utviklingen i lovsangsfellesskapet fra høsten 1979. Fellesskapet fikk en kontaktflate utover Råde kommune og tiltrakk seg mennesker med et annet fromhetsuttrykk og teologi. Dermed fikk lovsangsfellesskapet etter hvert teologisk preg, og ble en satellitt utenfor rammen av bedehus og kirkefelleskapene. Splittelsen var etter hvert uunngåelig. Kimen til splittelsen lå etter mitt skjønn ikke direkte i selve vekkelsemøtene i Råde, men i utviklingen dette fellesskapet som sådan.

¹⁹⁶ Intervju 1

¹⁹⁷ Intervju 1

Kilder

Aagedal, Olaf. *Bedehusfolket - En studie av bedehuskultur i tre bygder på 1980 og 1990-talet*. Trondheim - Tapir , 2003.

Aker, Magne. *Underveis: Ta en titt i bakspeilen – men ha fokus på det der framme*. Råde: Magne Aker, 2007.

Andersen, Håkon E. «Veiledning om Den Hellige Ånd.» *For Fattig og Rik* , 2. oktober 1977: side 2.

Andersen, Øyvind. *Retorikkens hage*. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.

Aas, Jørgen. *Levende Fellesskap; visjonen fra Guds Fred*. Oslo: Vårt Land forlag, 1982.

Aulén, Gustaf. *Den kristna försoningstanken: huvudtyper och brytningar*. Stockholm: Svenska kyrkans diakonistyrelses bokförlag, 1930.

Austad, Torleiv. *Gud møter oss. Artikler om bønn og gudsbilde*. Oslo: Akademia forlag, 124.

Bennett, Dennis. *Gud har mer å gi / til norsk ved Oddvar Nilsen ; med forord av Torvald Øberg*. Oslo : Lutherstiftelsen, 1972.

Berg, Arthur. «Sunn karismatikk som en golfstrøm.» *Vårt Land*, 17. februar 1977.

Betel Indremisjonforening, S. Råde Indremisjonsforening, Tomb Jordbruksskole. «Velkommen til Tomb kapell møteserie 12.-17. november 1974.» 1974.

Bratlund, Bente. *Besatt av demoner* . Spartacus, 2010.

Bygg-opp komiteen. «NYTT LIV møter i Råde Kirke 1979.» *Flyer med informasjon til forbedere og andre*. 1978/1979.

Cho, Paul Yonggi. *Be slik Jesus gjorde [oversatt: av Victor Skimmeland]* . Hermon, 1988.

Christenson, Larry (editor). *Welcome Holy Spirit - A study of Charismatic Renewal in the Church*. Minneapolis: Augsburg Publishing House, 1987.

Dahl, Kjell Petter. *Nådegaver – kirkens glemte ressurs*. Luther forlag, 2003.

Dørum, Knut. *Rådes historie 1830-1940: ...midt mellom byene*. Råde kommune, 2008.

Degress. *Realskolen - Wikipedia*. 15. april 2009. <http://no.wikipedia.org/wiki/Realskole> (funnet desember 2., 2010).

Det norske bibelselskap. *Bibelen*. Det norske Bibelselskap, 1978.

Dypere Liv.nr. 4 1972.

Eidsaa, Andreas. «Kaldsbog for Råde sognekald 1919.» Råde: Råde menighet, 1981. side 53-57.

Elstad, Hallgeir, og Per Hasle. *Illustrert norsk kristendomshistorie*. Bergen: Fagbokforlaget AS, 2002.

Engelsviken, Tormod. «Den karismatiske bevegelse.» *Inter Collegas*, nr. 2 2010.

Engelsviken, Tormod, Ove Conrad Hansen, og Kjell Olav Sannes. *Den Hellige Ånd i Kirkens Liv*. Oslo: Luther forlag, 1981.

Eriksen, Bent Reidar. «"Oase 80": Storsamling til fornyelse og misjon – Vi vil føre sammen gammel og ny vekkelse.» *For Fattig og Rik*, 1979: 6.

Flacké, Per. «Mot klarhet om Åndens gjerninger.» *For Fattig og Rik*, 2. oktober 1977: side 2.

For Fattig og Rik. «Reiserute for Selskapets arbeidere.» *For Fattig og Rik*, 4. mars 1979: side 6.

For Fattig og Rik. «Torvald Øberg 80 år - Jeg ble så glad i de som aldri ga opp.» 11. februar 1979: side 4 og 6.

Graham, Billy. *Just as I am - The Autobiography of Billy Graham*. Harper paperbacks, 1997.
—. *Vekkelse i vår tid*. Filadelfiaforlaget, 1951.

Haddal, Ingvar. «Ennå går det an å samle om det enkle evangeliet.» *Vårt Land*, onsdag 11 april 1973.

Hagnor, Alfred, Finn Olsen, Ola Rudvin, og H. E. Wisløff. *Håndbok for Indremisjonsarbeidet*. Det norske lutherske Indremisjonsselskap, 1947.

Hallesby, Ole. *Fra bønnens verden, et ord til trøtte bedere*. Oslo: Lutherstiftelsens Forlag, 1928.

Haanes, Vidar Leiv. «I Jesu navn skal all vår gjerning skje. - da Menighetsfakultetet ble opprettet, 2008.» I *Mellom kirke og akademia : Det teologiske menighetsfakultetet 100 år, 1908-2008*, av Bernt T. Oftestad og Nils Aksel Røsæg. Tapir akademisk forlag, 2008.

Hartley, Fred A. *Alt ved bønn – Armin Gessweins nøkler til et åndsfulgt liv*. Borhaug: Frihet forlag, 2006.

Hatlen, Halvard. *Navigatørene - Wikipedia*. 06 12 2006.
<http://no.wikipedia.org/wiki/Navigat%C3%B8rene> (funnet 12 01, 2010).
—. *OASE-bevegelsen - Wikipedia*. 08 september 2006.
<http://no.wikipedia.org/wiki/OASE-bevegelsen> (funnet desember 01, 2010).

- Haugen, Leif. *Salmebloggen til Leif Haugen*. 4. september 2010.
<http://leifhaugen.blogg norge.com/2010/09/04/just-som-jeg-er/> (funnet desember 2., 2010).
- Hegstad, Harald. *Kirke i forandring - Fellesskap, tilhørighet og mangfold i Den norske kirke*. Luther Forlag, 1999.
- Indremisjonens ungdom i Råde. «Veien oppad er fri.» *Flyer/bønnekort*. 1972/1973.
- Jørgensen, Jens-Petter. *Forandring*. Luther, 1989.
- Jørgensen, redigert av Jens-Petter. *Åndens gjerning i liv og tjeneste*. Oslo: Luther forlag, 1977.
- Jensen, Tor Johannes. «Pensjonert fra Indremisjonen, men ikke fra kallet.» *For Fattig og Rik*, 16. februar 1994.
- Kjøllestad, Helge. «Vekkelsen blir forsinket når kristne ikke vil bot.» *Vårt Land forsiden lørdag 19. februar 1977*, lørdag 19. februar 1977: forsiden.
- Knapp, Christoffer. *Biography of Miss Charlotte Elliott*. 14. oktober 2010.
<http://www.stempublishing.com/hymns/biographies/elliott.html> (funnet desember 2., 2010).
- Korsnes, Olav, Heine Andersen, og Thomas Brante (Red.). *Sosiologisk leksikon*. Oslo: Universitetsforlaget, 1997.
- Kristensen, Vidar. *Tro blir til sang : kort innføring i kristen sang*. Oslo nye Luther 1992
- Kullerud, Dag. *Ole Hallesby : mannen som ville kristne Norge*. Oslo : Gyldendal, 1987.
- Kvalbein, Jon. *Aftenposten*. 19. juni 2005.
<http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/article1082256.ece> (funnet januar 4., 2011).
- Løsnesløkken, Åge, and Kurt Hjemdal. *På ditt ord*. Oslo: Luther, 1993.
- Lie, Geir. «Fra pinsevevner eller karismatiker til pinsekarismatiker. Norsk pinsekristendom og karismatisk fornyelse fra 1980-årene og fram til i dag.» *Refleks - med karismatisk kristendom i fokus*, nummer 1 2009.
- Lislerud, Gunnar. «Ikke en en kamp mot kjøtt og blod.» *I Jeg tror på Den Hellige Ånd - Vår lutherske kirke i møte med den karismatiske utfordring*. Gyldendal norsk forlag, 1982.
- Morgenposten*. "Oppsiktsvekkende Oslo-møte – Prester i Kirken: Vi taler i tunger." februar 1970: forsiden og side 2.
- Navigators, The. *History - The Navigators*. www.navigators.org (funnet desember 9., 2010).

Oftestad, Bernt T., Tarald Rasmussen, og Jan Schumacher. *Norsk kirkehistorie*,. 3. utgave Universitetsforlaget Oslo, 2005.

Omdal, Martin. «Andakt: «Jeg strekker meg ut».» *For Fattig og Rik*, 1976: side 5.
— . *Råde menighetsblad*, januar 1973: side 6.

Prestegård, Gunnar. *For Fattig og Rik*, 2. desember 1979 : side 2.

Radler, Aleksander. *Kristen dogmatik* studentlitteratur Poland 2006.

Råde menighetsblad. januar-februar 1979: side 11.

Råde menighetsblad.januar 1973: side 7.

Råde menighetsblad.desember 1972.

Råde menighetsrådet. «sak 12/73 Eventuelt.» Råde menighetsråd, 1973.

Rimehaug, Erling:. «Aril Edvardsen.» I *Norsk biografisk leksikon bind nr. 2*. Oslo: Kunnskapsforlaget , 2000.

Rudvin, Ola. Indremisjonsselskapets historie. - Bind 1: Den norske Lutherstiftelse 1868-1891. Lutherstiftelsen, 1967.

Sannes, Kjell Olav. Det guddommeliggjorte menneske og den menneskeliggjorte Gud- en analyse av Kenneth E. Hagins lære. Refleks Publishing, 2005.

Sørbo, Jan Inge. *Blomsterbarn i kyrkja*. Det norske samlaget , 1985.

Søvik, Oddvar. «Tanker etter konferansen på Flekkerøya.» *Dypere Liv*, nr. 3 1972: 11.

Schumacher, Jan. «Charismatisk vekkelse på luthersk grunn?» *For Fattig og Rik*, , 20. november 1977: side 2.

Schumacher, Jan Gossner og Oddvar Søvik svarer Jan. «Charismatisk vekkelse på luthersk grunn.» *For Fattig og Rik*, 29. januar 1978: side 2.

Seland, Bjørg, og Olaf Aagedal. *Vekkelsesvind*. Oslo: Det norske samlaget, 2008.

Selbekk, Vebjørn K. T.B. Barratt : forfulgt og etterfulgt : en biografi . Hermon, 2007.

Silvoso, Ed. Bønneevangelisering; [oversatt av Oddvar Nilsen]. Ottestad: Prokla-media, 2001.

Simonnes, Asbjørn. Den karismatiske bevegelse : bevegelsens bakgrunn og fremvekst i USA med særlig vekt på dens utbredelse i den lutherske kirke. Bergen: A. Simonnes, 1985.

Slåtten, Håvald, og Eivind Frøen. *Hans-Jacob Frøen – plogspiss og opprører*. Tvedestrand : Frihet, 2000.

Sogn, Henrik. «Referat og regnskap fra Nytt Liv komiteen.» juni 1973.

Statistisk Sentralbyrå. *Tall om Råde kommune - Befolkning pr. 1.1. 2010*. 2010. http://www.ssb.no/kommuner/hoyre_side.cgi?region=0135 (funnet desember 2., 2010).

Svendsen, Sigrid. *Vekkelsen i Vrådal*. 3. utgave. Ottestad: Prokla Media, 2000.

Synan, Vinson. *The Holiness-Pentecostal Tradition - Charismatic Movements in the Twentieth Century*. Michigan: Eerdmans Publishing Company (2. utgave), 1997.

Tønder, Lars Holger, og Finn Bjørn Ursin. *Frykt for demonutdrivere i Os*. Aftenposten nettavis. 06. mars 2010. <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3552818.ece> (funnet desember 01., 2010).

Valton, Fritjof. *De norske vekkelsers historie*. Oslo Filadelfiaforlaget, 1942.

Vårt Land. februar 18, 1977: side 3.

Westermeyer, Paul. *Te Deum, The church and music. a textbook, a reference, a history, an essay*. Minneapolis, Minn. : Fortress Press 1998

Wisløff, Carl Fredrik. *Jeg vet på hvem jeg tror*. 4. reviderte utgave . Oslo: Lunde, 1975.

Ørebech, Kai. «Karismatikken skapte splittelse.» I *i Bedehus i Østfold*, av Kai Ørebech, side 395. Lunde forlag, 2006.